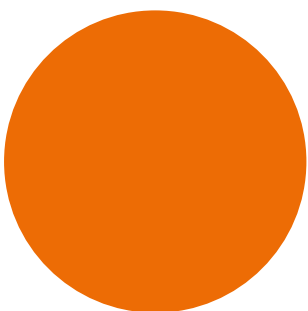
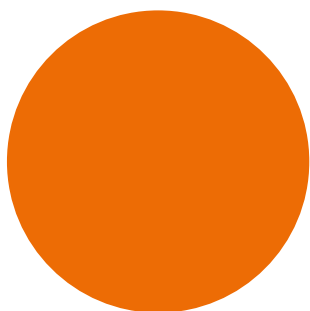
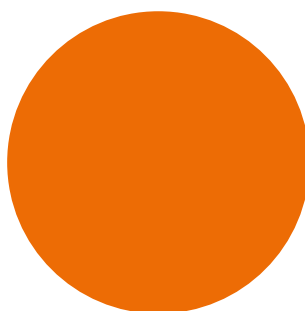
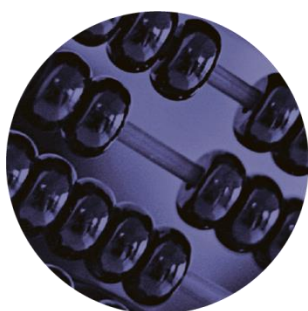
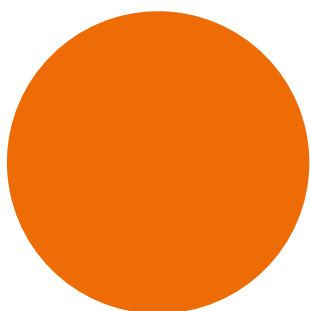

Mbo'ers in geldzaken 2015

Financiële situatie en gedrag van mbo-studenten

Nibud/Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door

Mbo'ers in geldzaken 2015

*Financiële situatie en gedrag van mbo-
studenten*

*Anna van der Schors
Minou van der Werf
Gea Schonewille*

Nibud, 2015

Inhoud

SAMENVATTING EN CONCLUSIE	7
Visie van het Nibud.....	14
1 INLEIDING	18
1.1 Doel van het onderzoek	18
1.2 Toepasbaarheid van het onderzoek in de praktijk	19
1.3 Leeswijzer	19
2 DE INKOMSTEN VAN MBO'ERS	22
2.1 Totale inkomsten	22
2.2 Geld van ouders	23
2.3 Studiefinanciering	24
2.4 Stage/werkplek en bijbaan	25
2.5 Overige inkomsten	29
2.6 Redenen voor geen zorgtoeslag en huurtoeslag	32
2.7 Belastingaangifte	34
3 BESTEDINGEN VAN MBO'ERS.....	36
3.1 Totale uitgaven	36
3.6 De zorgverzekering.....	49
3.7 Wijze van betalen	51
3.8 Bestedingsgedrag	52
4 SPAARGEDRAG	55
4.1 Manier van sparen	55
4.2 Redenen om niet te sparen	56
4.3 Spaargeld	56
4.4 Spaarbehoefte	58
5 FINANCIËLE SITUATIE IN HET ALGEMEEN.....	60
5.1 De financiële administratie	60
5.2 Rondkomen	63
6 LEENGEDRAG EN SCHULDENSITUATIE	67
6.1 De schuldensituatie in het algemeen.....	67

6.2	Kopen op afbetaling	69
6.3	Betalingsachterstanden	69
6.4	Geld geleend van anderen	71
6.5	Roodstand	76
6.6	Studieschuld	78
6.7	Financieel probleem	79
6.8	De beleving van de eigen schulden.....	81
6.9	Verschil tussen inkomsten en uitgaven	85
6.10	Houding ten aanzien van lenen.....	86
BIJLAGE 1 – NIBUD COMPETENTIES		89
	Financiële zelfredzaamheid	89
	Competenties voor financiële zelfredzaamheid	89
BIJLAGE 2 – ONDERZOEKSVERANTWOORDING		90
BIJLAGE 3 – ACHTERGRONDKENMERKEN.....		91
BIJLAGE 4 – UITGAVENPOSTEN		94
BIJLAGE 5 – REGRESSIE ANALYSES		96
	Toelichting variabelen.....	96
	Resultaten	98

Samenvatting en conclusie

Dit rapport presenteert de bevindingen van een onderzoek onder 1.678 mbo-studenten tot 30 jaar, zowel studenten die de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) volgen als studenten die de beroepsopleidende leerweg volgen (bol). Deze groep mbo'ers is representatief voor alle mbo-studenten in Nederland wat betreft leeftijd, geslacht en het opleidingsniveau binnen het mbo (niveau 1-2, niveau 3 en niveau 4).

Het onderzoek geeft inzicht in de financiële situatie van mbo-studenten: hun inkomsten, bestedingen, spaargedrag en schuldensituatie. Daarnaast geeft het inzicht in de wijze waarop ze met geld bezig zijn en hoe ze tegen geld(zaken) aankijken.

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door [Stichting Goede Doelen Nh1816](#).

De inkomsten van mbo-studenten: 550 euro per maand

Gemiddeld hebben mbo-studenten 550 euro per maand te besteden¹.

Studenten die een bbl-opleiding volgen hebben gemiddeld meer te besteden dan studenten die een bol-opleiding volgen: circa 720 tegen 480 euro per maand. Bbl'ers hebben meer inkomsten uit andere activiteiten (bijvoorbeeld klussen, haren knippen en de verkoop van spullen) en verdienen veel meer met stage en bijbaan. Dit is niet opmerkelijk, aangezien zij voor hun opleiding één dag per week naar school gaan en een vak leren bij een bedrijf waar ze werken. Bol-studenten zitten veel meer op school en lopen af en toe stage.

7 op de 10 loopt stage en de helft heeft een bijbaan

Van alle mbo-studenten heeft 69 procent een werkplek of stage via de opleiding; voor de meesten van hen (62 procent) is het een betaalde stage.

Van alle mbo-studenten heeft de helft een bijbaan van ongeveer 11 uur per week. De stageplaats/werkplek blijkt een goede manier voor de mbo'ers om ook nog extra geld te verdienen. Veel mbo'ers met een betaalde stage hebben namelijk ook hun bijbaan op diezelfde stage en/of werkplek:

- 41 procent werkt meer uren bij de werkplek/stage (naast de uren voor de opleiding)
- 18 procent werkt extra bij de werkplek/stage én ook nog ergens anders
- 41 procent werkt ergens anders dan bij de werkplek/stage

¹ Dit is het totaal aan inkomsten afkomstig van een bijdrage van ouders, studiefinanciering (basisbeurs, aanvullende beurs en/of een rentedragende lening), bijbaan en/of betaalde stage, zorg- en/of huurtoeslag, eigen bedrijf, inkomsten uit overige activiteiten, de verkoop van spullen, een uitkering en ontvangen alimentatie.

Van alle mbo'ers heeft 17 procent geen werkplek/stage én geen bijbaan. Deze groep doet dus geen werkervaring op. Dit percentage verschilt niet met de leeftijd van de mbo'er of het niveau van de mbo'er.

Het gemiddelde totale inkomen van deze groep mbo'ers is beduidend lager. Ook geven ze vaker aan vaak of altijd geld tekort te komen en vinden ze vaker dat ze een financieel probleem hebben dan studenten die wel een bijbaan hebben en/of een stage/werkplek hebben.

7 op de 10 mbo'ers ontvangt zorgtoeslag

Van de mbo'ers van 18 jaar en ouder ontvangt 69 procent zorgtoeslag. Dit komt nu veel vaker voor dan in 2011-2012, toen bleek dat 46 procent van de mbo'ers van 18 jaar en ouder zorgtoeslag kreeg.

Bij de 31 procent mbo'ers die geen zorgtoeslag ontvangt, speelt bij 54 procent onwetendheid een belangrijke rol:

- 22 procent weet niet dat ze zorgtoeslag kunnen aanvragen
- 16 procent geeft aan dat ze het niet krijgen, omdat ouders de zorgverzekering voor hen betalen. Deze jongeren weten dus niet dat de betaling van de zorgverzekering los staat van de ontvangst van zorgtoeslag.
- 16 procent geeft als reden dat ze thuis wonen. Ze zijn dus niet op de hoogte van de voorwaarden voor ontvangst van zorgtoeslag.

De onwetendheid is groter onder de 18- en 19-jarigen dan onder mbo'ers van 22 jaar en ouder. Ook is er wat betreft de bekendheid met de mogelijkheid van zorgtoeslag een duidelijk verschil tussen de opleidingsniveaus: van de mbo'ers op niveau 1 en 2 geeft 35 procent aan dat zij niet bekend zijn met zorgtoeslag, tegen 13 procent van de studenten op niveau 4.

Onbekendheid met huurtoeslag beperkt

Van de 28 procent mbo'ers die op zichzelf woont, ontvangt 1 op de 3 huurtoeslag. Het tweederde gedeelte dat geen huurtoeslag ontvangt heeft hier veelal een legitieme reden voor: ze wonen op kamers (21 procent) of ze hebben uitgerekend of ze in aanmerking komen en blijken er geen recht op te hebben (23 procent). De onwetendheid is beperkt: 12 procent is niet op de hoogte van de mogelijkheid van huurtoeslag.

Kwart mbo'ers onbekend met de mogelijkheid van belastingaangifte

Het komt veel voor dat iemand die niet het hele jaar voltijds werkt, hetgeen bij werkende studenten vaak het geval is, door het jaar heen te veel belasting betaalt. Door belastingaangifte te doen wordt duidelijk of er teveel belasting is betaald. Als dat het geval is, krijgt men het teveel betaalde bedrag terug.

Van de mbo'ers die het jaar ervoor een betaald baantje hadden, heeft 45 procent belastingaangifte gedaan. Een ruim kwart (26 procent) heeft dit niet gedaan, omdat men onbekend was met deze mogelijkheid. Deze groep laat dus geld liggen uit onwetendheid.

Gemiddelde eigen bestedingen per maand: 536 euro

Gemiddeld geven mbo'ers 536 euro per maand uit. Dit zijn alle eigen bestedingen, exclusief het verplichte lesgeld dat mbo'ers vanaf hun 18^e moeten gaan betalen (1.118 euro voor het schooljaar 2014/2015 ofwel 93,20 euro per maand). Als ze dit zelf zouden betalen, geven mbo'ers gemiddeld 588 euro per maand uit.

Er is een groot verschil in de maandelijkse bestedingen tussen thuis- en uitwonenden:

- Thuiswonenden: 404 euro per maand
- Uitwonenden (alle uitwonenden): 1052 euro per maand
- Uitwonenden (zonder partner): 994 euro per maand²

De verschillen in de hoogte van de maandelijkse uitgaven hangen vooral samen met het inkomen van de mbo'ers, hun leeftijd, de woonsituatie en hoe materialistisch ze zijn. Materialistische mbo'ers geven meer uit dan minder materialistisch ingestelde studenten.

Als we rekening houden met het verschil in inkomsten geven bbl-studenten niet meer uit dan studenten die een bol-opleiding volgen.

Top 5 van populairste uitgaven

De meest populaire niet-verplichte uitgaven³, waar 7 op de 10 of meer mbo'ers geld aan uitgeven, zijn:

- Drinken, snoep en snacks tussendoor
- Kleding
- Uit eten
- Hobby's
- Cadeaus

Mannen en vrouwen geven ongeveer evenveel uit per maand. Het bestedingspatroon verschilt wel: vrouwen geven aan meer dingen een beetje uit en mannen aan een paar dingen meer geld.

Na de noodzakelijke uitgaven aan huur, studieboeken, zorgverzekering en boodschappen (voor uitwonenden), worden de hoogste bedragen besteed aan rijlessen en verkeersboetes. Eén op de zes mbo'ers besteedt gemiddeld 243 euro per maand aan rijlessen. Ook is 17 procent van de mbo'ers gemiddeld 91 euro per maand kwijt aan verkeersboetes.

² De bestedingen van de groep uitwonenden die met hun partner samenwoont liggen hoger doordat zij meer geld uitgeven aan woonlasten. Hun woonlasten liggen gemiddeld 169 euro per maand hoger dan de woonlasten van de andere uitwonenden die bijvoorbeeld op kamers wonen of alleen in een appartement. De hoogte van alle andere uitgaven is vergelijkbaar met mbo'ers die met en zonder partner op zichzelf wonen.

³ Het Nibud heeft de studenten naar 36 verschillende uitgavenposten gevraagd (zie bijlage 4). Het gaat hier om de uitgaven uitgezonderd de woonlasten (voor uitwonenden), studiekosten (schoolboeken en schoolspullen), de verzekeringen en de uitgaven aan de mobiele telefoon.

Voor studenten die willen leren autorijden is het belangrijk dat ze zich realiseren dat dit een grote maandelijkse kostenpost is. Zij kunnen er rekening mee houden door hier al geld voor te gaan reserveren.

4 op de 10 thuiswonende mbo'ers levert een bijdrage in de kosten

Van de thuiswonenden betaalt 8 procent een vast bedrag per maand aan de ouders als bijdrage in de kosten van het levensonderhoud (kostgeld), gemiddeld 139 euro per maand.

Eenderde van de mbo'ers betaalt geen kostgeld, maar draagt bij in de kosten door regelmatig boodschappen te doen of iets leuks voor de ouders te kopen. Het merendeel, 60 procent, hoeft op geen enkele manier bij te dragen.

1 op de 5 onwetend over eigen zorgverzekering

3 op de 10 mbo'ers van 18 jaar en ouder heeft alleen een basisverzekering; 47 procent heeft een basisverzekering en één of meer aanvullende verzekeringen.

Bij 1 op de 5 mbo'ers van 18 jaar en ouder blijkt nog onwetendheid op dit gebied te bestaan: 10 procent weet niet wat voor zorgverzekeringspakket hij/zij heeft en 10 procent weet helemaal niet of hij/zij een zorgverzekering heeft afgesloten.

Een minderheid, 4 op de 10 mbo'ers, heeft zelf zijn zorgverzekering uitgekozen en afgesloten. Dit aantal neemt wel toe met de leeftijd, van eenderde van de 18- en 19-jarigen tot 62 procent van de mbo'ers van 22 jaar en ouder. Niettemin sluit slechts 49 procent van de thuiswonende 22-plussers zelf zijn zorgverzekering af.

Het lijkt er op dat de studenten die zelf hun zorgverzekering afsluiten vaker een pakket kiezen dat echt bij hun situatie past. Deze groep heeft veel minder vaak hetzelfde pakket als hun ouders, dan de mbo'ers die niet zelf hun zorgverzekeringspakket afsluiten (18 procent tegen 51 procent).

Meerderheid van de aankopen wordt gepind

Gemiddeld betalen de mbo'ers 64 procent van hun aankopen door te pinnen en 36 procent als een contante betaling. 19 procent van de mbo-studenten pinst zelfs minstens 9 op de 10 aankopen.

Degenen die het financieel moeilijker hebben (dit zijn degenen die vaker geld tekortkomen, rood staan en/of betalingsachterstanden hebben), betalen hun aankopen iets vaker contant. Mogelijk is dit een manier om zichzelf te beschermen tegen teveel geld uitgeven.

7 van de 10 mbo'ers bekijken minimaal 1 keer per week hun banksaldo

Een kwart van de mbo'ers bekijkt dagelijks zijn/haar banksaldo en 47 procent één of meer keer per week. In totaal bekijkt nu 71 procent van de mbo-studenten minimaal 1 keer per week het banksaldo, tegen 56 procent in 2011-2012. Mogelijk heeft de komst van mobiel bankieren apps eraan bijgedragen dat mbo'ers frequenter hun saldo

controleren. Het percentage studenten dat (bijna) nooit zijn/haar saldo controleert, 7 procent, is wel gelijk gebleven.

22 procent van de mbo'ers houdt geen eigen administratie bij

De helft van de mbo'ers bewaart belangrijke papieren (diploma's contracten en overeenkomsten, rekeningen, garantiebewijzen) op een ordelijke manier. Daarnaast bewaart 27 procent wel alle belangrijke papieren, maar niet geordend.

Meer dan 1 op de 5 doet zelf niks met belangrijke papieren: 7 procent doet er gewoonweg niets mee en 15 procent laat ouders belangrijke papieren voor hen bewaren.

8 van de 10 mbo'ers sparen

Van de mbo'ers spaart 81 procent zelf. Dit is vergelijkbaar met 2011-2012, toen 83 procent aangaf zelf te sparen. Een deel van deze spaarders, 12 procent van alle mbo'ers, spaart wel, maar heeft het geld vaak wel weer snel nodig.

Bijna de helft van de spaarders spaart alleen wat ze overhouden en 37 procent spaart maandelijks een vast bedrag. Deze eerste groep spaart minder per maand dan de groep vaste spaarders, 50 euro tegenover 80 euro per maand.

Een belangrijk deel van de niet-spaarders kan niet sparen omdat ze een te beperkte financiële ruimte hebben en al het beschikbare geld nodig hebben om rond te kunnen komen.

Toch geeft ook 35 procent van de niet-spaarders aan dat het niet lukt om te sparen omdat zij hun geld te gemakkelijk uitgeven. Dit is 7 procent van alle mbo'ers.

Circa 1 op de 5 komt moeilijk rond en komt vaak geld tekort

21 procent van de mbo'ers komt (zeer) moeilijk rond. Ook geeft één op de vijf aan vaak of altijd geld tekort te komen. In 2011-2012 gaf 14 procent aan regelmatig geld tekort te komen.

Het is moeilijker om rond te komen voor:

- Uitwonende studenten
- Studenten die *geen* geld van hun ouders krijgen
- Studenten op een lager mbo-opleidingsniveau
- Studenten die impulsiever zijn
- Studenten naarmate ze ouder worden

Hoe hoger het inkomen en hoe meer spaargeld een mbo'er achter de hand heeft, hoe makkelijker hij kan rondkomen.

De mate van rondkomen zegt nog niet direct iets over de frequentie waarmee ze geld tekortkomen. Het zijn de studenten die impulsiever en meer materialistisch zijn, die vaker geld tekortkomen. Ook blijkt dat hoe ouder de mbo-student is, des te vaker hij geld tekortkomt. Ten slotte komen bbl'ers vaker geld tekort dan bol'ers, rekening houdend met de inkomensverschillen.

Iets minder dan 4 op de 10 mbo'ers heeft een schuld

Gemiddeld genomen zijn de inkomsten en uitgaven van een mbo'er met elkaar in balans: de inkomsten zijn groter dan de uitgaven.

37 procent van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder heeft op dit moment één of meer schulden:

- Iets op afbetaling gekocht: 3 procent
- Betalingsachterstanden: 26 procent
- Geld geleend van één of meer personen: 13 procent
- Geld geleend van een bank of financiële instelling: 7 procent
- Roodstand: 11 procent

Bij de studenten met een schuld is het gemiddelde saldo van inkomsten en uitgaven wel negatief.

Daarnaast heeft 26 procent van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder een studieschuld. Van de mbo-studenten die op dit moment een schuld hebben, heeft 48 procent daarnaast een studieschuld.

Van de mbo'ers met betalingsachterstanden heeft iets minder dan de helft (46 procent) een bedrag van minder dan 500 euro aan rekeningen openstaan. Er is echter ook een aanzienlijk deel, 16 procent, dat op dit moment 2500 euro of meer aan betalingsachterstanden heeft.

Schoolkosten veelgenoemde reden voor lenen en betalingsachterstand

Bijna twee van de vijf mbo-studenten die op dit moment geld hebben geleend, lenen geld voor lesgeld of studieboeken/spullen voor school. Dit is, samen met lenen voor snoep en snacks, het meest genoemde leendoel. Ook bij de betalingsachterstanden worden openstaande rekeningen van school, bijvoorbeeld voor lesgeld, het meest genoemd: dit is van toepassing op 35 procent van degenen met een betalingsachterstand. Van alle mbo'ers van 18 jaar en ouder heeft daarmee 1 op de 10 een openstaande rekening van school.

Informeel lenen komen meer voor dan formele leningen

Informeel lenen komen bij mbo-studenten van 18 jaar en ouder twee keer zo vaak voor als formele leningen: 14 tegen 7 procent. De bedragen die geleend worden van

een bank of financiële instelling liggen over het algemeen wel hoger dan bij informele leningen:

- 14 procent van de mbo'ers met een informele lening heeft op dit moment 1000 euro of meer geleend van familie, vrienden of kennissen
- 36 procent van de mbo'ers met een formele lening heeft op dit moment 1000 euro of meer geleend van een bank en/of financiële instelling.

(On)bewust rood staan

Van alle mbo'ers van 18 jaar en ouder heeft 37 procent niet de mogelijkheid om rood te staan. Dit kan verschillende redenen hebben. Zo kunnen zeer bewust voor gekozen hebben niet rood te kunnen staan, maar het kan ook zijn dat ze niet de moeite hebben genomen de mogelijkheid aan te vragen bij de bank. Ook kan het zijn dat een aanvraag door de bank is afgewezen.

Van degenen die wel de mogelijkheid hebben om rood te kunnen staan, heeft 21 procent hier niet bewust voor gekozen. Dit is 10 procent van alle mbo'ers.

Bijna een kwart van de mbo'ers die rood kunnen staan (23 procent), wil dit ook, omdat ze de financiële ruimte nodig hebben. Dit is 11 procent van alle mbo'ers. Dit zijn studenten die geen of weinig spaargeld achter de hand hebben en een meer materialistische houding hebben.

Hoe minder spaargeld de mbo'ers hebben, hoe vaker ze momenteel rood staan. Van de mbo'ers zonder spaargeld, staat 27 procent op dit moment rood. Toch staat ook 8 procent rood terwijl ze meer dan 1000 euro spaargeld hebben.

Ervaren financieel probleem als signaal voor kwetsbare financiële situatie

Van de mbo-studenten vindt 15 procent dat hij/zij een financieel probleem heeft.

Van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder die een financieel probleem ervaren, heeft 75 procent een schuld. Als een student dus zelf aangeeft dat hij/zij financiële problemen heeft, is dit een duidelijk signaal dat er waarschijnlijk iets aan de hand is op financieel vlak.

Tegelijkertijd is het andersom niet zo dat de mbo'ers die een schuld hebben, ook altijd een financieel probleem ervaren: bijna de helft (48 procent) van de mbo-studenten met een schuld, ervaart geen financieel probleem.

Van de mbo'ers met een schuld, ervaart 37 procent wel een financieel probleem. Dit percentage ligt veel hoger dan onder de mbo'ers zonder een schuld: 7 procent van hen vindt dat hij financiële problemen heeft.

Met name studenten die rood staan, ervaren een financieel probleem: 51 procent.

Visie van het Nibud

Het Nibud vindt het belangrijk dat als mbo-studenten na hun studie op eigen benen komen te staan zij financieel zelfredzaam kunnen zijn, zodat ze hun financiën op de korte en lange termijn in balans kunnen houden.

Als we kijken naar de bevindingen uit dit rapport, dan is er een aanzienlijke groep mbo'ers die de inkomsten en uitgaven niet in balans heeft:

- 37 procent heeft één of meer schulden (betalingsachterstanden, aankoop op afbetaling, formele of informele schulden, roodstand)
- 20 procent komt vaak of altijd geld tekort
- 26 procent heeft betalingsachterstanden
- 11 procent staat rood, van wie de helft minder dan 500 euro en de helft meer dan 500 euro
- 15 procent heeft helemaal geen spaargeld en 14 procent tussen de 1 en 100 euro
- 15 procent ervaart zelf een financieel probleem te hebben; van hen heeft 75 procent een schuld

Het Nibud maakt zich zorgen om deze mbo'ers, zij zijn financieel kwetsbaar.

Het Nibud heeft verschillende vaardigheden gedefinieerd waarover iemand zou moeten beschikken om financieel zelfredzaam te zijn. Aan de hand van de vijf competentiegebieden voor financiële zelfredzaamheid (zie bijlage 1), laten we zien waar op financieel gebied de sterkere en zwakkere punten van mbo-studenten liggen:

1. In kaart brengen
2. Verantwoord besteden
3. Vooruit kijken
4. Bewust kiezen voor financiële producten
5. Over voldoende kennis beschikken.

1. In kaart brengen

De consument beschikt over een financieel overzicht dat inzicht geeft in de mogelijkheden om de financiën in balans te houden.

Het Nibud vindt het positief om te zien dat de meeste mbo'ers frequent hun saldo controleren, dat een overgrote meerderheid rekeningen op tijd betaalt en dat tweederde van de mbo'ers de rekeningen ook op juistheid controleert.

Tegelijkertijd houdt slechts de helft een geordende administratie bij. De andere helft doet helemaal niets zelf met belangrijke papieren of heeft belangrijke papieren niet geordend (27 procent van alle mbo'ers).

Het Nibud ziet een geordende administratie als een eerste stap om grip op geld te krijgen. Daarbij is het belangrijk dat studenten in ieder geval zelf al aan de slag gaan

met het bijhouden van een administratie. Door het zelf te doen maken ze zich dat het snelste eigen. Bovendien is iemand daardoor ook meer bezig met zijn eigen geldzaken en op de hoogte van zijn eigen financiële situatie.

2. Verantwoord besteden

De consument besteedt zijn inkomsten zodanig dat zijn huishoudfinanciën op de korte termijn in balans zijn.

Het merendeel van de mbo'ers komt maandelijks rond. Daar hoeven we ons geen zorgen om te maken. Er is echter ook een substantieel deel, 1 op de 5, dat elke maand geld tekort komt.

Materialisme en impulsiviteit zijn bij mbo-studenten belangrijkere kenmerken voor financiële kwetsbaarheid dan de 'harde' kenmerken, zoals geslacht en niveau van de opleiding. Zo geeft ook 35 procent van de niet-spaarders (7 procent van alle mbo'ers) aan dat het niet lukt om te sparen omdat zij hun geld te gemakkelijk uitgeven. Dit is vaak niet alleen op te lossen door informatie te verstrekken. Vaak vindt men het ook belangrijk om te sparen, maar gedraagt men zich desondanks anders.

Bestedingsgedrag komt voort uit bepaalde karaktereigenschappen en de (financiële) opvoeding. Hierdoor is dit niet zo makkelijk te veranderen. Als een gedragsverandering gewenst is, dan kost dat tijd en intensieve aandacht en begeleiding.

Tegelijkertijd laat het onderzoek zien dat de financiële kwetsbaarheid toeneemt naarmate de mbo-studenten ouder worden. Mogelijk heeft dit te maken met het gegeven dat er meer verplichte en grotere uitgaven zijn die de jongeren zelf moeten bekostigen omdat ouders zich meer terugtrekken. Het Nibud vindt het belangrijk dat studenten, naarmate ze ouder worden, meer eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid krijgen. Dit betekent echter niet dat ze geen ondersteuning mogen en hoeven te hebben. Het is belangrijk dat ouders en de omgeving aan de zijlijn blijven staan, zodat ze de jongere kunnen begeleiden en kunnen signaleren en ingrijpen als dat nodig is.

Het valt het Nibud op dat schoolkosten relatief vaak worden genoemd als leendoel. Als dit het geval is lijkt er een verkeerde prioritering van uitgaven te zijn. De kosten voor studieboeken en lesgeld zijn voor een mbo-student een noodzakelijke uitgave, die volgens het Nibud prioriteit zou moeten krijgen boven vrijetijdsuitgaven en uitgaven voor 'leuke dingen'. De vraag is of dit nu altijd gebeurt.

Het Nibud raadt ouders aan vaker kostgeld te vragen aan hun kind. Nu betaalt slechts 8 procent van de mbo'ers een vast bedrag aan de ouders. Het Nibud ziet het maandelijks betalen van een vast bedrag aan de ouders door de jongere als een leerzame manier om te leren omgaan met vaste lasten. Zo worden ze voorbereid op het zelfstandige leven, waarin ze niet om dergelijke verplichte uitgaven heen kunnen. Juist voor mbo'ers, die al relatief veel te besteden hebben, kan de overgang naar de situatie

waarin ze op zichzelf wonen groot zijn. Regelmatig de boodschappen betalen voor de ouders is vrijblijvender en legt geen vaste financiële verplichting op.

3. Vooruit kijken

De consument realiseert zich dat wensen en gebeurtenissen op de middellange en lange termijn financiële gevolgen hebben en stemt zijn huidige bestedingen daarop af.

Het is positief om te zien dat het merendeel van de mbo'ers spaart en dat driekwart van de studenten het ook belangrijk vindt om te sparen om zo geld achter de hand te hebben.

Tegelijkertijd geven drie van de 10 mbo'ers aan geen of minder dan 100 euro spaargeld te hebben. Dat is niet genoeg om grote of onverwachte uitgaven op te vangen. Het is begrijpelijk dat juist de studietijd niet de periode is waarin iemand de grootste financiële ruimte heeft. Niettemin hebben ook de mbo-studenten met grotere uitgaven te maken, als ze bijvoorbeeld hun rijbewijs willen gaan halen of als ze op zichzelf willen gaan wonen. Daar zullen ze toch voor moeten gaan betalen.

Hoe belangrijk het is om geld achter de hand te hebben, blijkt ook uit het feit dat de mbo'ers zonder spaargeld vaker schulden hebben, vaker rood staan en vaker geld tekortkomen.

Het zou kunnen helpen als ze, zodra inkomsten binnenkomen, automatisch een bedrag naar hun spaarrekening zouden laten overmaken. Ook zou gestimuleerd moeten worden dat studenten extra inkomsten, zoals de teruggaaf van de belastingaangifte, direct op hun spaarrekening storten.

Het valt het Nibud op dat er onder de mbo'ers een deel is dat rood staat en tegelijkertijd geld op de spaarrekening heeft staan. Het Nibud adviseert om, als het nodig is, altijd eerst spaargeld te gebruiken om de betaalrekening 'aan te vullen', in plaats van rood te gaan staan. De rente die iemand moet betalen voor rood staan is namelijk veel hoger dan de rente die iemand ontvangt voor het geld op de spaarrekening. Mbo'ers controleren hun saldo vaak, als zij zien dat er een tekort dreigt, zouden ze direct geld kunnen overboeken van de spaarrekening naar de betaalrekening.

4. Bewust kiezen voor financiële producten

De consument kiest financiële producten op basis van budgettaire overwegingen en passend bij zijn/haar persoon en persoonlijke huishoudsituatie.

Het valt het Nibud op dat 1 op de 5 mbo'ers van 18 jaar en ouder zich niet bewust is van de zorgverzekering die hij/zij heeft gekozen. Of men weet niet welk verzekeringspakket er is afgesloten of men weet helemaal niet óf er een verzekering is afgesloten.

Het Nibud vindt het belangrijk dat mbo'ers hier wel van op de hoogte zijn. Bij financiële verantwoordelijkheid hoort dat je weet wat je financiële verplichtingen zijn, welke

financiële producten je bent aangegaan en wat de kenmerken en voorwaarden hiervan zijn.

Het Nibud begrijpt dat 18- en 19-jarigen nog niet allemaal zelfstandig hun zorgverzekeringspakket hebben uitgekozen en afgesloten, voor deze leeftijdsgroep is het immers nieuw dat ze zelf een pakket moeten afsluiten. Echter, van de 22-jarigen verwacht het Nibud meer zelfstandigheid dan er nu is.

Door zelf een zorgverzekeringspakket uit te zoeken en af te sluiten zal het pakket beter aansluiten bij de persoonlijke (gezondheids)situatie en wensen die iemand heeft. Dit kan alleen een basisverzekering zijn of ook een aanvullende verzekering. Dat deze keuze bewust wordt gemaakt, daarbij rekening houdend met de gevolgen, implicaties en consequenties van die keuze, vindt het Nibud het belangrijkste. Op die manier is men beter op de hoogte van de gevolgen als er iets mocht gebeuren en de verzekering nodig is.

Zelfstandig een verzekering afsluiten betekent overigens niet dat een jongere geen hulp mag en kan inschakelen.

Hetzelfde geldt voor het aanvaarden van de mogelijkheid om rood te staan. In feite kan dit als een financieel product worden gezien, dat financiële consequenties met zich meebrengt. Het Nibud vindt niet dat niet dat studenten de mogelijkheid om rood te staan zouden moeten hebben, enkel *omdat de bank het aanbiedt*. Het Nibud begrijpt dat het soms handig kan zijn om die mogelijkheid te hebben, maar vindt wel dat dit een bewuste keuze moet zijn, waarbij men volledig op de hoogte is van de consequenties van rood staan. Dit lijkt nu bij 1 op de 10 studenten niet het geval te zijn.

5. Over voldoende kennis beschikken

De consument beschikt over alle relevante kennis om zijn huishoudfinanciën op de korte, middellange en de lange termijn in balans te brengen en te houden.

Het Nibud vindt het een positieve ontwikkeling dat, in vergelijking met 2011-2012, meer mbo-studenten van 18 jaar en ouder zorgtoeslag hebben aangevraagd: 7 op de 10 mbo'ers ontvangt zorgtoeslag. Een meerderheid is dus op de hoogte van deze voorzieningen.

Toch blijft het feit dat onwetendheid over inkomensvoorzieningen en regelingen nog steeds voorkomt, een punt van aandacht: van de mbo'ers van 18 jaar en ouder heeft nog steeds 17 procent uit onwetendheid niet uitgezocht of hij/zij in aanmerking komt voor zorgtoeslag.

En ook laat ruim een kwart van de mbo'ers met een bijbaan uit onwetendheid mogelijk geld liggen, omdat men onbekend is met de mogelijkheid belastingaangifte te doen en misschien geld terug te krijgen.

Op scholen en bij werkbedrijven zouden deze mogelijkheden herhaaldelijk moeten worden benoemd. Wellicht zou er op school of bij het werkbedrijf gezamenlijk belastingaangifte kunnen worden gedaan.

1 Inleiding

In 2011-2012 deed het Nibud onderzoek naar het financiële gedrag van mbo-studenten (Nibud, 2012). Uit dit onderzoek bleek dat mbo-studenten een zeer kwetsbare groep jongeren zijn. Ondanks het feit dat deze jongeren hoge inkomsten hebben, gaf in dit onderzoek tweederde aan toch nog geld tekort te komen en een op de zes studenten gaf aan op dat moment te lenen. Tegelijkertijd vroeg tweederde van de mbo'ers geen zorgtoeslag aan, terwijl ze er wel recht op hadden, en een kwart was niet op de hoogte van de mogelijkheid om belastingaangifte te doen. Omdat ze niet bekend waren met inkomensondersteunende maatregelen als zorgtoeslag of belastingteruggave liet deze groep mbo'ers daarmee 800 euro per jaar liggen.

Omdat het onderzoek inmiddels al ruim vier jaar geleden is gedaan, boet het steeds verder aan actualiteit in wat betreft de financiële situatie en het financiële gedrag van de mbo-student.

Om die reden hebben we het onderzoek opnieuw uitgevoerd, om zo een actueel inzicht te krijgen in het financiële gedrag van mbo-studenten anno 2014. Bovendien is een nieuw onderzoek erg waardevol om te kunnen beoordelen hoe de financiële situatie zich heeft ontwikkeld.

1.1 Doel van het onderzoek

Met dit onderzoek willen we een actueel beeld krijgen van de financiële situatie en de financiële vaardigheden van mbo'ers:

- Hun inkomsten
- Hun bestedingsgedrag
- Hun financieel beheer (zoals het uitvoeren van de administratie)
- Hun spaargedrag
- Hun leengedrag
- Hun schuldsituatie
- Hun houding ten aanzien van geldzaken

Aan de hand van deze bevindingen willen we inzicht krijgen in hoeverre de mbo-studenten over de vaardigheden beschikken die het Nibud heeft opgesteld voor omgaan met geld (zie bijlage 1).

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door [Stichting Goede Doelen Nh1816](#).

Stichting Goede Doelen
Nh1816

1.2 Toepasbaarheid van het onderzoek in de praktijk

Het uiteindelijke doel is dat mbo'ers die na hun studie op eigen benen komen te staan, geen financiële problemen krijgen en financieel zelfredzaam zijn.

Er zijn veel partijen in de Nederlandse samenleving die, elk vanuit hun eigen (kern)activiteiten, te maken hebben met het financiële gedrag van mbo-studenten en de eventuele consequenties daarvan. Ze dragen ieder op hun eigen manier bij aan de financiële zelfredzaamheid van mbo'ers.

Dit onderzoek biedt (overheids)organisaties, financiële instellingen, maatschappelijke jeugd- en opleidingsorganisaties en opvoeders inzicht in hoe het er anno 2015 voor staat met de financiële situatie en de financiële zelfredzaamheid van mbo-studenten. Met deze inzichten kunnen zij bijvoorbeeld beleid, processen, tools, (les)materialen of producten vernieuwen of (verder) ontwikkelen. Daardoor kan deze kwetsbare groep van nog gericht worden begeleid, waardoor het perspectief op een kansrijke toekomst wordt vergroot.

1.3 Leeswijzer

In dit onderzoek zijn 1.678 mbo-studenten tot 30 jaar ondervraagd. Deze groep mbo'ers is representatief voor alle mbo-studenten in Nederland wat betreft leeftijd, geslacht en het opleidingsniveau binnen het mbo (niveau 1-2, niveau 3 en niveau 4).

Een uitgebreide beschrijving van de onderzoeksopzet en de verdeling van de jongeren naar achtergrondkenmerken staan in bijlage 1 en 2.

Niveaus en leerwegen binnen het mbo

De ondervraagde studenten zijn afkomstig van alle vier de opleidingsniveaus binnen het mbo. Ook zijn het zowel studenten die de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) als studenten die de beroepsopleidende leerweg (bol) volgen.

Het beroepsonderwijs in Nederland kent vier verschillende opleidingsniveaus: niveau 1, 2, 3 en 4:

- Niveau 1: Assistent beroepsbeoefenaar (funderend beroepsonderwijs)
- Niveau 2: Basisberoepsbeoefenaar / medewerker (funderend beroepsonderwijs)
- Niveau 3: Zelfstandig beroepsbeoefenaar / zelfstandig medewerker (middelbaar beroepsonderwijs)
- Niveau 4: Gespecialiseerd beroepsbeoefenaar / middenkaderfunctionaris (middelbaar beroepsonderwijs)

Elk opleidingsniveau kent andere toelatingseisen. Iemand met een mbo-diploma op niveau 1 heeft nog geen startkwalificatie; dit is bij een mbo-diploma op niveau 2,3 of 4 wel het geval.

Het verschil tussen een bbl- en bol-opleiding zit in de verdeling tussen werk/stage en school tijdens de studie:

- Bbl: deze opleiding is een combinatie van werken en leren, waarbij iemand 60 tot 80 procent van de opleidingstijd werkt bij een leerbedrijf en ongeveer 1 dag per week naar school gaat
- Bol: dit is een dagopleiding, waarbij de student de hele week naar school gaat. Tijdens de opleiding doen de studenten praktijkervaring op door het lopen van stages

Verschillen naar achtergrondkenmerken in kaart brengen

Om inzicht te krijgen of de financiële situatie en de financiële vaardigheden van bepaalde groepen mbo-studenten afwijkt van andere groepen mbo-studenten, is bij de antwoorden gekeken naar de samenhang met bepaalde kenmerken van de mbo-student:

- Geslacht
- Leeftijd
- Leerweg (bol of bbl)
- Niveau van de mbo-opleiding
- De woonsituatie van de mbo'er (thuiswonend of uitwonend)

Als blijkt dat mbo-studenten op niveau 1 bijvoorbeeld heel ander financieel gedrag vertonen dan mbo-studenten op niveau 4 of dat oudere mbo'ers veel moeilijker rondkomen dan jongere mbo'ers, dan kan daar in de financiële voorlichting rekening mee worden gehouden. De voorlichting kan dan worden afgestemd op de groepen die financieel het meest kwetsbaar zijn.

In het rapport worden de verschillen naar achtergrondkenmerken alleen genoemd als deze significant zijn.

Multivariate analyses

In het rapport zijn diverse keren multivariate analyses (lineaire of logistische regressies) uitgevoerd. Dit betekent dat alle mogelijke relevante factoren die kunnen samenhangen met de te verklaren financiële situatie van de mbo'ers, tegelijkertijd zijn meegenomen. Dit geeft een duidelijker overzicht en inzicht in de directe relatie van een bepaald kenmerk met de financiële situatie, omdat het voor andere, mogelijk invloedrijke factoren, wordt gecorrigeerd.

Als dit type analyse is gehanteerd, is dit expliciet aangegeven.

Deze analyse geeft de correlatie weer en niet de causaliteit. Dit betekent dat we kunnen zeggen dat er een relatie tussen bepaalde kenmerken bestaat. We weten alleen niet welke richting de relatie op gaat.

Opzet rapport

Dit rapport presenteert de uitkomsten van het onderzoek. Dit rapport geeft achtereenvolgens inzicht in:

- De inkomsten
- De bestedingen
- Het spaargedrag
- De financiële situatie in het algemeen
- Het leengedrag en de schuldsituatie

Vergelijking met het mbo-onderzoek uit 2011-2012

In 2011-2012 heeft het Nibud ook een uitgebreid onderzoek gedaan onder mbo-studenten (Nibud, 2012). In sommige paragrafen in dit rapport worden de uitkomsten uit dat onderzoek vergeleken met het huidige onderzoek. Dit is echter niet overal mogelijk. Soms wijkt de vraagstelling zodanig af, dat er geen betrouwbare vergelijking te maken valt.

2 De inkomsten van mbo'ers

Dit hoofdstuk gaat in op de inkomenssituatie van mbo'ers en de verschillende inkomstenbronnen die ze (kunnen) hebben. Daarnaast wordt gekeken in hoeverre mbo'ers gebruik maken van inkomensvoorzieningen, zoals zorgtoeslag en huurtoeslag, en de mogelijkheid om geld terug te krijgen door belastingaangifte te doen.

Omdat de manier waarop er in het onderzoek uit 2011-2012 werd gevraagd naar de inkomsten, met name naar de bijdrage van ouders en de inkomsten uit bijbaantje en stage, duidelijk verschilt van de vraagstelling in het huidige onderzoek, hebben we de totale inkomsten niet één op één met elkaar vergeleken.

2.1 Totale inkomsten

Aan de mbo'ers is gevraagd welke inkomsten zij hebben. Daarbij werd gevraagd naar: een bijdrage van ouders, studiefinanciering, inkomsten uit stage/werkplek en (bij)baantje, zorgtoeslag, huurtoeslag, uitkering, alimentatie en overige inkomsten (zoals verkoop van spullen, 'klussen' of eigen bedrijf). Als de studenten een bepaalde inkomstenbron hebben, moesten ze aangeven hoe hoog de inkomsten daaruit zijn. De inkomsten uit de verschillende inkomstenbronnen zijn bij elkaar opgeteld. Dit geeft een beeld van de totale inkomsten van de mbo'er.

Tabel 1 geeft het totale besteedbare inkomen van een mbo'er weer. Gemiddeld heeft een mbo'er 549 euro per maand te besteden. Het mediane inkomen is 422 euro per maand, met andere woorden: voor de helft van de mbo'ers zijn de inkomsten minder dan 422 euro per maand en voor de andere helft meer.

Bbl'ers hebben gemiddeld meer te besteden dan bol'ers: 722 tegen 478 euro per maand. De volgende paragrafen, waar wordt ingegaan op de verschillende inkomstenbronnen, geven meer inzicht in hoe de verschillen in besteedbaar inkomen tussen groepen mbo'ers kunnen worden verklaard.

Tabel 1: Totaal besteedbaar inkomen (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken

		Bol (n=1.122) €	Bbl (n=464) €	Totaal (n=1.611) €
Geslacht	Man	516	755*	590
	Vrouw	443	676*	504
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	191	303	222
	18-19 jaar	486	733	542
	20-21 jaar	572	783	634
	22 jaar en ouder	886	1081	975
Woonsituatie	Thuiswonend	396	613	455
	Uitwonend	837	1030	903
Niveau	Niveau 1-2	442*	644*	513**
	Niveau 3	525*	744*	610
	Niveau 4	471*	776*	529**
Totaal		478	722	549

*Deze bedragen wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

**Niveau 1-2 en niveau 4 wijken niet significant van elkaar af; niveau 1-2 en niveau 4 met niveau 3 wel

2.2 Geld van ouders

Van de mbo'ers krijgt 61 procent periodiek of op onregelmatige basis geld van de ouders.

De meeste studenten die geld van hun ouders krijgen, ontvangen een vast bedrag per maand (58 procent). Eenderde van hen krijgt onregelmatig geld.

Gemiddeld krijgen de mbo'ers 83 euro per maand van hun ouders.

De verschillen tussen de studenten zijn beperkt. Studenten onder de 18 jaar krijgen minder dan studenten van 18 jaar en ouder.

Dat mbo'ers van 22 jaar en ouder beduidend meer krijgen komt waarschijnlijk ten dele doordat 62 procent van hen uitwonend is, tegen 27 procent van de 20- en 21-jarigen.

Uitwonende studenten ontvangen namelijk een hogere bijdrage van hun ouders dan de thuiswonenden (gemiddelde 178 euro tegen 67 euro per maand).

De uitwonende 22-plussers krijgen gemiddeld 243 euro per maand van hun ouders en de thuiswonenden 104 euro. Dat thuiswonende studenten van 22 jaar en ouder iets meer krijgen van hun ouders dan de 22-minners, kan verschillende redenen hebben.

Een reden kan zijn dat deze studenten met meer verplichte uitgaven te maken krijgen, zoals bijvoorbeeld verzekeringen. Ouders willen hier mogelijk in bijdragen. Het kan ook komen doordat studenten van 22 jaar en ouder minder vaak recht hebben op studiefinanciering (zie paragraaf 2.3). Het is mogelijk dat ouders dan hun bijdrage verhogen om het verlies aan inkomsten uit studiefinanciering (ten dele) te compenseren.

Tabel 2: Inkomsten van ouders

		% (n=1.678)	€ (n=881)
Geslacht	Man	63	87*
	Vrouw	60	78*
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	83	57
	18-19 jaar	64	85
	20-21 jaar	52	87
	22 jaar en ouder	33	184
Woonsituatie	Thuiswonend	67	67
	Uitwonend	43	178
Niveau	Niveau 1-2	60*	88*
	Niveau 3	60*	76*
	Niveau 4	64*	84*
Leerweg	Bol	64	81*
	Bbl	54	90*
Totaal		61%	€ 83

*Deze bedragen en percentages wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

2.3 Studiefinanciering

Mbo-studenten die een bol-opleiding volgen hebben vanaf 18 jaar recht op studiefinanciering. Bijna driekwart van de studenten, 77 procent, geeft aan één of meer vormen van studiefinanciering⁴ te ontvangen.

⁴ Er is hier alleen gevraagd naar de basisbeurs, aanvullende beurs en rentedragende lening. Het studentenreisproduct is niet meegenomen.

Mbo'ers die een opleiding op niveau 4 volgen, geven vaker aan een basisbeurs te ontvangen dan studenten van niveau 1-2 (61 procent, tegen 50 procent). Studenten op niveau 1-2 krijgen daarentegen wel vaker een aanvullende beurs dan studenten op niveau 3 en 4 (38 procent tegen respectievelijk 32 en 27 procent).

Studenten tussen de 18 en 22 jaar ontvangen vaker een vorm van studiefinanciering dan studenten van 22 jaar en ouder: 80 tegen 62 procent. Bij de oudere studenten zal de nominale duur van de studie vaker zijn verstreken. Als zij dan geen rentedragende lening hebben, ontvangen ze geen studiefinanciering meer. Mogelijk hebben ze nog wel een studentenreisproduct, maar naar deze vorm van studiefinanciering is niet expliciet gevraagd.

Tabel 3: Percentage bol-studenten tussen 18 en 30 jaar met studiefinanciering (n=849)

	%
Basisbeurs	57
Aanvullende beurs	31
Rentedragende lening	13
Geen studiefinanciering	23

De studenten met studiefinanciering geven aan gemiddeld 258 euro per maand te ontvangen. Dat is het bedrag van de basisbeurs, aanvullende beurs en rentedragende lening bij elkaar opgeteld.

Uitwonenden ontvangen meer dan thuiswonenden: gemiddeld 418 tegen 211 euro.

2.4 Stage/werkplek en bijbaan

2.4.1 Stage/werkplek

Het merendeel van de mbo'ers heeft een werkplek of stage via de opleiding (69 procent): 43 procent heeft een betaalde en 26 procent een onbetaalde plek.

Verschillen tussen niveaus

Studenten op niveau 1 en 2 lopen even vaak stage als studenten op niveau 3 en 4. Hun stage/werkplek is alleen vaker onbetaald. Het percentage stagelopende studenten dat een onbetaalde stage heeft, is:

- 50 procent bij niveau 1-2
- 31 procent bij niveau 3 en 35 procent bij niveau 4

Verschillen tussen bol en bbl

Bbl-studenten hebben vaker een betaalde stageplek dan bol-studenten. Het percentage stagelopende studenten dat een betaalde stage heeft, is:

- 55 procent onder bol-studenten
- 78 procent onder bbl-studenten

Tabel 4: Percentage mbo'ers met stage/werkplek en/of bijbaan (n=1.678)

	%
Betaalde stage	43
Onbetaalde stage	26
Geen stage	31
Bijbaan	50
... van degenen met een betaalde stage	57
... van degenen met een onbetaald stage	47
... van degenen zonder stage	45

2.4.2 Bijbaan

De helft van de mbo'ers heeft een bijbaan (zie tabel 4). Dat is identiek aan de situatie in 2011-2012, toen ook 50 procent van de mbo'ers aangaf een bijbaan te hebben.

Bijbaan naast de stage

Mbo'ers zonder stageplek of met een onbetaalde stage hebben ongeveer even vaak een bijbaan (circa 46 procent); dit is iets minder vaak dan de studenten met een betaalde stage/werkplek.

Van de studenten die zowel een betaalde stage hebben als een bijbaan, werkt:

- 41 procent meer uren bij de werkplek/stage (naast de uren voor de opleiding)
- 18 procent extra uren bij de werkplek/stage én ook nog ergens anders
- 41 procent ergens anders dan bij de werkplek/stage

Geen bijbaan én geen stage

Van alle mbo'ers heeft 17 procent geen werkplek/stage én geen bijbaan. Deze groep doet dus geen werkervaring op. Dit percentage is onder mbo-studenten van alle leeftijden en opleidingsniveaus met elkaar vergelijkbaar. Onder mbo'ers met een uitkering komt het wel meer voor dan onder de studenten zonder uitkering: 30 tegen 15 procent.

De gemiddelde totale inkomsten van deze groep mbo'ers zijn beduidend lager dan de gemiddelde inkomsten van mbo-studenten die wel stage lopen en/of een bijbaan hebben: 288 euro tegen 594 euro per maand.

Drie van de tien mbo-studenten hebben geen bijbaan en geen *betaalde* stage/werkplek. Deze studenten doen dus op dit moment geen ervaring op met het verwerven van eigen inkomsten.

Verschillen in bijbaan naar achtergrondkenmerken

Jongere en oudere mbo-studenten hebben even vaak een bijbaan. Ook tussen de geslachten zit geen verschil.

Er zijn wel verschillen naar niveau en opleidingsrichting:

- Met het toenemen van het niveau, neemt het percentage mbo'ers met een bijbaan toe: 39 procent op niveau 1-2, 48 procent op niveau 3 en 57 procent op niveau 4.
- Bol-studenten hebben vaker een bijbaan dan bbl-studenten: 52 tegen 45 procent.

2.4.3 Gewerkte uren aan bijbaan en betaalde stage

Zoals in de vorige paragraaf aangegeven werkt 59 procent van de mbo-studenten extra uren bij zijn werkplek/stage. Het is voor de studenten dan lastig om aan te geven hoeveel uren ze werken op hun werkplek en hoeveel uren op hun betaalde stageplek. Om die reden hebben we hen gevraagd naar het totaal aantal uren dat ze op de werk/stageplek werken (inclusief de extra uren). Als ze daarnaast ook nog een bijbaan hadden, hebben we ook gevraagd hoeveel uren ze werken bij de bijbaan/bijbanen.

In tabel 5 staat hoeveel uren de studenten per week aan hun bijbaan en betaalde stage hebben besteed. Die uren die studenten met een onbetaalde stage aan hun stage besteden zijn niet meegenomen.

Tabel 5: Aantal betaalde uren per week dat wordt besteed aan betaalde stage en bijbaan (n=1.162)

	Uren per week
Betaalde stage (n=725)	29
Onbetaalde stage (n=205)	10
Geen stage (n=231)	12
Van de mbo'ers met een betaalde stage	
...die meer uren bij de werkplek/stage werken (n=161)	22
...die meer uren bij de werkplek/stage werken én daarnaast ergens anders (n=71)	34
...die daarnaast ergens anders werken (n=162)	38
...die daarnaast geen bijbaan hebben (n=313)	28

Van de mbo'ers met een betaalde stage (n=725) werken:

- 18-minners minder uur per week betaald (stage + bijbaan) dan 20-plussers: 24 tegen 32 uur
- bbl'ers meer uren betaald dan studenten bol: 31 tegen 28 uur

Mannen en vrouwen werken evenveel uren per week als ze een betaalde stage doen. Ook het niveau van de mbo-opleiding speelt daarin geen rol.

Van de mbo'ers die geen (betaalde of onbetaalde) stage lopen (n=231):

- werken mannen meer uren per week dan vrouwen: 10 tegen 14 uur per week
- neemt het aantal gewerkte uren per week toe met de leeftijd: 9 uur per week bij de 18-minners, tegen 14 uur per week bij de 20- en 21-jarigen

2.4.4 Inkomsten uit bijbaan en betaalde stage

Omdat het voor de studenten die bij hun stageplek extra uren werken lastig is om onderscheid te maken tussen inkomsten uit stage en inkomsten uit bijbaan, hebben we alle inkomsten uit stage en bijbaan bij elkaar genomen.

Tabel 6 geeft weer wat de mbo'ers in totaal gemiddeld per maand verdienen met hun betaalde stage/werkplek en hun bijbaan/bijbanen.

Enkele duidelijke verschillen zijn:

- Gemiddeld verdienen mbo'ers die een betaalde stage hebben beduidend meer dan mbo'ers zonder stage of met een onbetaalde stage: 525 euro tegen 240 euro per maand.
- Bbl'ers verdienen per maand ook meer dan bol-studenten die betaald stage lopen: 748 tegen 366 euro per maand.
- Mannen verdienen per maand meer dan vrouwen, zowel als ze betaald stage lopen, als in de situatie zonder betaalde stage.
- Hoe ouder de mbo-student is, hoe meer hij per maand aan inkomsten heeft uit stage en bijbaan.

Tabel 6: Inkomsten uit bijbaan en betaalde stage/werkplek (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken

		Zonder stage of onbetaalde stage (n=433) €	Met een betaalde stage (n=706) €	Totaal (n=1.139) €
Geslacht	Man	280	572	468
	Vrouw	201	470	360
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	151	287	221
	18-19 jaar	231	430	356
	20-21 jaar	320	568	477
	22 jaar en ouder	375	902	763
Niveau	Niveau 1-2	227*	521*	407
	Niveau 3	251*	576*	470
	Niveau 4	240*	488*	385
Leerweg	Bol	236*	366	307
	Bbl	248*	748	633
Totaal		240	525	417

*Deze bedragen wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

2.5 Overige inkomsten

2.5.1 Aanwezigheid van overige inkomsten

Hieronder is voor verschillende inkomstenbronnen weergegeven welk percentage van de mbo'ers deze inkomstenbron ontvangt. De vraag of ze zorgtoeslag, alimentatie en/of een uitkering ontvangen, is alleen gesteld aan de mbo'ers van 18 jaar en ouder. De vraag over de huurtoeslag is alleen gesteld aan uitwonende 18-plussers.

Van alle mbo'ers heeft 38 procent geen van de genoemde inkomstenbronnen.

Tabel 7: Percentage mbo'ers met bepaalde inkomstenbronnen

	%
Zorgtoeslag (n=1.228)	69
Huurtoeslag (n=335)	33
Eigen bedrijf (n=1.678)	2
Zwart werken en/of andere activiteiten (bijv. klussen, haren knippen, optredens) (n=1.678)	11
Verkoop spullen (bijv. op internet/rommelmarkt) (n=1.678)	12
Alimentatie (n=1.228)	3
Uitkering (n=1.228)	4
Geen extra inkomsten (n=1.678)	38

Zorgtoeslag

Bijna 7 van de 10 mbo'ers van 18 jaar en ouder geven aan zorgtoeslag te ontvangen. Dit percentage ligt hoger dan in 2011-2012; toen bleek 46 procent van de mbo'ers van 18 jaar en ouder zorgtoeslag te ontvangen.

Bepaalde groepen mbo'ers geven even vaak aan zorgtoeslag te ontvangen:

- Mbo'ers van niveau 1-2 ontvangen even vaak zorgtoeslag als mbo'ers die een opleiding op niveau 3 of 4 volgen.
- De verschillende leeftijdsgroepen: het percentage mbo'ers dat zorgtoeslag ontvangt verschilt niet tussen jongere en oudere mbo'ers.

Mbo'ers die minder vaak aangeven zorgtoeslag te ontvangen zijn:

- Mannen: 62 tegen 75 procent van de vrouwen
- Bbl'ers: 60 tegen 72 procent van de bol'ers.

Bbl'ers hebben gemiddeld hogere inkomsten dan bol-studenten. Mogelijk ligt het percentage dat teveel verdient om aanspraak te kunnen maken op zorgtoeslag onder bbl'ers hoger dan onder bol-studenten.

Huurtoeslag

Van de studenten van 18 jaar en ouder die zelfstandig wonen, ontvangt 33 procent huurtoeslag. Dit percentage ligt hoger dan in 2011-2012; toen gaf 17 procent van de uitwonende mbo'ers van 18 jaar en ouder aan dat zij huurtoeslag ontvingen.

Uitkering

Studenten die een mbo-opleiding op niveau 1-2 volgen, geven veel vaker aan dat ze een uitkering ontvangen dan studenten met een opleiding op niveau 3 en 4: 9,5 procent tegen 3 procent. Er is niet gevraagd naar wat voor uitkering de studenten ontvangen. Het kan zijn dat het hier gaat om een Wajong uitkering.

Inkomsten uit overige activiteiten

Het percentage studenten dat geld verdient met een eigen bedrijf, andere activiteiten of de verkoop van spullen verschilt niet tussen de mbo-studenten.

2.5.2 Hoogte overige inkomsten

Gemiddeld heeft een mbo'er 170 euro per maand aan overige inkomsten uit toeslagen, eigen inkomsten, zwart werken en/of andere activiteiten, de verkoop van spullen en uitkeringen.

De verschillen in de inkomsten tussen de verschillende mbo'ers kan als volgt worden verklaard:

- Mannen verdienen meer geld eigen bedrijf, andere activiteiten en de verkoop van spullen dan vrouwen
- Mbo'ers van niveau 1-2 met inkomsten uit zwart werk en andere activiteiten verdienen hier meer mee dan mbo'ers met een opleiding op niveau 3 of 4. Bovendien ontvangt een groter deel van de niveau 1-2 studenten een uitkering dan de studenten van de andere niveaus
- Bbl'ers verdienen gemiddeld meer met andere activiteiten en de verkoop van spullen dan bol'ers

Tabel 8: Hoogte overige inkomsten (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken (n=1.016)

		€
Geslacht	Man	194
	Vrouw	147
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	109
	18-19 jaar	162
	20-21 jaar	132
	22 jaar en ouder	255
Woonsituatie	Thuiswonend	130
	Uitwonend	272
Niveau	Niveau 1-2	217
	Niveau 3	173
	Niveau 4	141
Leerweg	Bol	154
	Bbl	207
Totaal		170

2.6 Redenen voor geen zorgtoeslag en huurtoeslag

2.6.1 Geen zorgtoeslag

Van alle mbo'ers van 18 jaar en ouder geeft 31 procent aan geen zorgtoeslag te ontvangen. Voor een groot deel (54 procent) speelt onwetendheid hier een rol:

- 22 procent van de mbo'ers geeft aan niet te weten dat ze zorgtoeslag kunnen aanvragen
- 16 procent geeft aan het niet te krijgen, omdat de ouders de zorgverzekering voor hen betalen. Deze jongeren weten dus niet dat de betaling van de zorgverzekering losstaat van de ontvangst van zorgtoeslag
- 16 procent geeft als reden dat ze thuis wonen. Ze zijn dus niet op de hoogte van de voorwaarden om zorgtoeslag te kunnen ontvangen

Daarnaast geeft 23 procent als reden aan dat ouders de zorgtoeslag voor hen ontvangen. De vraag is of de jongeren zelf de zorgtoeslag hebben aangevraagd en op

de rekening van hun ouders laten storten of dat de ouders op naam van het kind de zorgtoeslag voor het kind hebben aangevraagd. Hier is niet verder op doorgevraagd.

Tabel 9: Reden waarom men geen zorgtoeslag ontvangt (n=383)

	%
Ik heb het wel uitgerekend, maar ik heb er geen recht op	10
Ik denk dat ik hier geen recht op heb	7
Die krijgen mijn ouder(s) voor mij	23
Mijn zorgverzekering wordt betaald door mijn ouder(s)	16
Ik woon nog thuis	16
Ik weet niet wat dit is/ ik wist niet dat dit kon	22
Anders	6

Verschillen tussen leeftijden

De bekendheid met de mogelijkheid om zorgtoeslag aan te vragen stijgt met de leeftijd. Het antwoord 'Ik weet niet wat dit is/ ik wist niet dat dit kon' wordt door 24 procent van de 18- en 19-jarigen gegeven, tegen 18 procent van de 22-plussers.

De 22-plussers zonder zorgtoeslag geven vaker aan dat ze denken hier geen recht op te hebben (21 procent, tegen 2 procent van de 18- en 19-jarigen).

Verschillen tussen niveaus

De studenten op niveau 1 en 2 zijn vaker onbekend met (de mogelijkheid van het aanvragen van) zorgtoeslag dan studenten op niveau 4:

- Op niveau 1 en 2: 35 procent
- Op niveau 4: 13 procent

2.6.2 Geen huurtoeslag

Van de mbo'ers van 18 jaar en ouder woont 28 procent op zichzelf. Deze groep geeft aan als volgt te wonen:

- 37 procent op zichzelf in een appartement/studio/huis
- 20 procent op zichzelf met anderen (bijv. in een studentenhuis)
- 40 procent met hun partner
- 4 procent zelfstandig met begeleiding of in een jeugdzorginstelling

Van deze uitwonende mbo'ers van 18 jaar en ouder ontvangt eenderde huurtoeslag. Tweederde niet. Bijna een kwart van degenen die geen huurtoeslag ontvangen (23 procent) heeft het wel uitgerekend, maar komt er niet voor in aanmerking. Daarnaast geeft één op de vier aan het niet te ontvangen, omdat ze nog op kamers wonen. Het merendeel van degenen die met anderen in een huis wonen, geeft dit als reden. Dit zijn jongeren die bewust met huurtoeslag bezig zijn geweest en op de hoogte zijn van de mogelijkheden.

Er is ook een groep die onwetend is en zich er onvoldoende in heeft verdiept: 12 procent *denkt* geen recht te hebben op huurtoeslag en nog eens 12 procent weet niet wat huurtoeslag is of weet niet dat een uitwonende mogelijk recht heeft op huurtoeslag.

Tabel 10: Reden waarom uitwonende mbo'ers geen huurtoeslag hebben aangevraagd (n=239)

	%
Ik heb het wel uitgerekend, maar ik heb er geen recht op	23
Ik denk dat ik hier geen recht op heb	12
Ik woon op kamers	21
Mijn huur wordt betaald door mijn ouder(s)	6
Ik ben nog te jong om huurtoeslag te ontvangen	6
Ik heb een koopwoning	8
Ik weet niet wat dit is/ik wist niet dat dit kon	12
Anders	12

Verschillen tussen leeftijden

Van de uitwonende studenten van 18 en 19 jaar geeft 33 procent als reden voor het niet krijgen van huurtoeslag dat zij op kamers wonen. Van de uitwonende studenten van 22 jaar en ouder geeft slechts 13 procent dit als reden.

Dit verschil is begrijpelijk. Jongere studenten geven vaker aan op kamers te wonen (22 procent, tegen 12 procent van de 22-plussers), terwijl oudere studenten vaker volledig zelfstandig wonen (al dan niet met partner).

2.7 Belastingaangifte

Van alle mbo'ers heeft 36 procent het afgelopen jaar belastingaangifte gedaan. Bij één op de vijf mbo'ers is sprake van onwetendheid. Zij hebben geen belastingaangifte gedaan omdat ze niet wisten dat dat kon of omdat ze dachten dat zij dat niet konden doen omdat ze jonger waren dan 18 jaar. Dit is 26 procent van de mbo-studenten die heeft aangegeven vorig jaar een bijbaantje te hebben gehad.

De antwoordmogelijkheden wijken in het onderzoek uit 2011-2012 iets af van het huidige onderzoek. Toen gaf 28 procent van degenen met een bijbaan aan niet te weten dat ze belastingaangifte konden doen. Dat is een vergelijkbaar percentage met de 26 procent in dit onderzoek.

Tabel 11: Percentage mbo'ers dat het afgelopen jaar belastingaangifte heeft gedaan (n=1.678)

	Van de mbo'ers met bijbaan %	Totaal %
Ja, ik heb de aangifte ingevuld en opgestuurd	39	31
Ja, ik heb de aangifte ingevuld maar niet opgestuurd omdat ik niets terug kreeg	6	5
Nee, ik had toen geen baantje	-	20
Nee, want ik betaal geen belasting	23	18
Nee, ik weet niet wat dit is/ ik wist niet dat dit kon	25	20
Nee, ik ben of was jonger dan 18	1	1
Nee, dat doen mijn ouders	1	1
Nee, dat moet ik nog doen	1	1
Nee, andere reden	5	4

Verschillen tussen niveaus

Er bestaan duidelijke verschillen tussen de diverse mbo-niveaus:

- van de mbo'ers op niveau 1-2 heeft 20 procent de aangifte ingevuld en opgestuurd. Dit is aanzienlijk lager dan de 33 en 37 procent van de jongeren op niveau 3 en 4 die dit heeft gedaan.
- de onwetendheid over de mogelijkheid belastingaangifte te doen is groter onder mbo'ers op niveau 1-2: 29 procent van hen wist dat dat zij dit konden doen, tegen respectievelijk 19 en 16 procent van de mbo'ers op niveau 3 en 4.

3 Bestedingen van mbo'ers

Dit hoofdstuk gaat in op de uitgaven van mbo-studenten: hoeveel geven ze maandelijks gemiddeld uit en waaraan besteden ze hun geld. Daarnaast wordt ingegaan op het bestedingsgedrag: hun materialisme, impulsiviteit en de manier waarop ze aankopen betalen.

3.1 Totale uitgaven

Aan de studenten is wat betreft een groot aantal verschillende uitgavenposten (in totaal 36 verschillende soorten uitgaven, zie bijlage 4) gevraagd óf zij hier zelf geld aan uitgeven en zo ja, hoeveel.

Op basis van de bestedingen per uitgavenpost is berekend hoeveel een mbo'er per maand gemiddeld uitgeeft. Hierbij is niet meegenomen wat ze uitgeven aan lesgeld. Voltijds mbo-studenten betalen vanaf hun 18^e lesgeld; dit bedraagt 1.118 euro per jaar voor studiejaar 2014/2015 (93,20 euro per maand). De mbo'ers die jonger zijn dan 18 jaar hoeven nog geen lesgeld te betalen. In tabel 12 is ook weergegeven wat de gemiddelde uitgaven zouden zijn als alle mbo-studenten van 18 jaar en ouder het lesgeld *zelf* zouden betalen. In de praktijk kan het ook zo zijn dat ouders dit voor de student betalen.

Gemiddeld geven mbo'ers 536 euro per maand zelf uit. De mediane bestedingen zijn 395 euro per maand. Dat wil zeggen: de helft van de mbo'ers geeft minder dan 395 euro per maand uit en de andere helft meer dan 395 euro per maand.

Mannen en vrouwen geven per maand gemiddeld evenveel uit. Ook het niveau van de mbo-opleiding heeft geen invloed op de gemiddelde uitgaven.

Tabel 12: Totale uitgaven (in euro's per maand), naar achtergrondkenmerken (n=1.678)

		Incl. lesgeld €	Excl. lesgeld €
Geslacht	Man	586*	550*
	Vrouw	591*	523*
Leeftijd*	Jonger dan 18 jaar	267	267
	18-19 jaar	553	475
	20-21 jaar	687	632
	22 jaar en ouder	1013	973
Woonsituatie	Thuiswonend	456	404
	Uitwonend	1102	1052
Niveau	Niveau 1-2	642*	603*
	Niveau 3	562*	514*
	Niveau 4	578*	518*
Leerweg	Bol	553	498
	Bbl	674	633
Totaal		588	536

*Deze bedragen wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

Verschillen tussen thuis- en uitwonenden

De gemiddelde uitgaven van thuiswonende mbo'ers bedragen 404 euro per maand, tegen 1052 euro van de uitwonenden.

Bij deze groep van uitwonenden is iedereen meegenomen die niet bij de ouders woont. Dit zijn zowel studenten die op kamers wonen, als degenen die samenwonen met hun partner. De uitwonenden die met een partner samenwonen blijken echter veel hogere woonlasten te hebben dan andere uitwonende studenten (zie paragraaf 3.2.2). Dit heeft behoorlijke invloed op de totale gemiddelde uitgaven. De totale gemiddelde uitgaven van de uitwonenden exclusief degenen die met hun partner samenwonen is 994 euro, in plaats van 1052 euro per maand.

Als de studenten die met hun partner samenwonen buiten beschouwing worden gelaten, komen de totale gemiddelde uitgaven uit op 476 euro per maand (exclusief lesgeld) in plaats van 536 euro.

Verschillen tussen leeftijden

Met de leeftijd nemen de uitgaven per maand toe. Hier speelt het feit dat met het toenemen van de leeftijd, meer studenten op zichzelf gaan wonen, ook een rol. Daardoor nemen de uitgaven immers toe.

Verschillen tussen bol en bbl

Bbl'ers geven per maand gemiddeld meer uit dan bol'ers: 633 tegen 498 euro per maand. Zij hebben maandelijks ook meer inkomsten, zie paragraaf 2.1.

Samenhang totale uitgaven en kenmerken mbo'er

In een lineaire regressieanalyse hebben we allerlei relevante kenmerken van de mbo-studenten tegelijkertijd meegenomen en geanalyseerd hoe deze samenhangen met de totale uitgaven (zie bijlage 5). Dit geeft weer welke kenmerken daadwerkelijk verband houden met de hoogte van de uitgaven.

Uit deze analyse blijkt:

- Hoe ouder de mbo-studenten zijn, hoe meer geld ze uitgeven.
- Uitwonende mbo-studenten geven meer uit dan thuiswonende mbo-studenten.
- Mbo-studenten die nooit wat met belangrijke papieren doen, geven minder uit dan mbo-studenten die alles geordend opgeruimd hebben.
Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze eerste groep minder in geld geïnteresseerd is en er dus minder mee bezig is.
- Mbo-studenten met meer inkomsten hebben hogere uitgaven.
- Mbo-studenten die materialistischer zijn, geven meer uit dan mbo-studenten die minder materialistisch zijn.

3.1.1 De gemiddelde uitgaven aan de verschillende uitgavecategorieën

De verschillende uitgavenposten zijn in categorieën ingedeeld. We onderscheiden daarbij de volgende categorieën:

- **Studie:** studieboeken en studiespullen (schriften, printkosten, pennen).
- **Verzekeringen:** zorgverzekering, aansprakelijkheidsverzekering, verzekering voor de telefoon, reisverzekering.
- **Contributies en abonnementen:** contributies (bijv. sportschool, sportclub, toneel, muziek), abonnementen (bijv. op Spotify, online game, tijdschriften, krant) en goede doelen.
- **Mobiele telefoon.**
- **Vervoer:** openbaar vervoer, kosten auto / fiets / scooter (brandstof, onderhoud, verzekering, boetes), rijlessen.
- **Uiterlijk:** kleding en schoenen, accessoires (sieraden, riemen, sjaals), verzorgingsartikelen (gel, make-up, shampoo), kapper.
- **Eten en drinken:** drinken, snoep en snacks tussendoor (bijv. in kantine of supermarkt tijdens schooltijd; niet de dagelijkse boodschappen), alcohol in de supermarkt (niet tijdens het uitgaan).

- **Vrije tijd:** uitgaan/stappen, uit eten, recreatie, vakantie, hobby's.
- **Overige uitgaven:** cadeaus, kleine gadgets en accessoires, games, apps en computeraccessoires, boeken (geen studieboeken) en losse tijdschriften, sigaretten / shag / drugs, loterijen, krasloten, speel- en gokautomaten en andere niet genoemde uitgaven.

Tabellen 13a en 13b tonen de gemiddelde kosten naar achtergrondkenmerken voor een aantal uitgavencategorieën. Op de gemiddelde woonlasten van uitwonende studenten wordt ingegaan in paragraaf 3.2.2.

Tabel 13a: Gemiddelde uitgaven aan een uitgavencategorie, naar achtergrondkenmerken (exclusief 0)

		Studiekosten	Verzekeringen	Contributies en abonnementen	Mobiele telefoon
		€	€	€	€
Geslacht	Man	144*	111*	41	30*
	Vrouw	146*	104*	26	28*
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	154*	27	33*	23
	18-19 jaar	176*	108	44*	28
	20-21 jaar	124*	107	28*	33
	22 jaar en ouder	108*	120	28*	36
Niveau	Niveau 1-2	204	109*	38*	32**
	Niveau 3	120	108*	41*	29
	Niveau 4	133	106*	30*	28**
Leerweg	Bol	158*	108*	34*	27
	Bbl	121*	105*	38*	33
Totaal		146	107	35	29

*Deze bedragen wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

**Studenten op niveau 1-2 geven meer uit aan de mobiele telefoon dan studenten op niveau 4. De verschillen tussen studenten op niveau 1-2 en niveau 3 zijn niet significant. Ook het verschil tussen niveau 3 en 4 niet.

Tabel 13b: Gemiddelde uitgaven aan een uitgavencategorie, naar achtergrondkenmerken (exclusief 0)

		Vervoer	Uiterlijk	Eten en drinken	Vrije tijd	Overig
		€	€	€	€	€
Geslacht	Man	149	84*	36	139	62
	Vrouw	111	78*	26	101	45
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	113	75*	24	99	39
	18-19 jaar	127	86*	34*	116	54*
	20-21 jaar	141	72*	33*	132	58*
	22 jaar en ouder	137	88*	32*	148	65*
Niveau	Niveau 1-2	157**	105	31*	108*	67
	Niveau 3	112**	69	32*	119*	53
	Niveau 4	123	76	30*	127*	46
Leerweg	Bol	127*	76	29	112	52*
	Bbl	135*	91	36	136	55*
Totaal		129	80	31	119	53

* Deze bedragen wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

**Studenten op niveau 1-2 geven meer uit aan vervoerskosten dan studenten op niveau 3. De verschillen tussen studenten op niveau 1-2 en niveau 4 zijn niet significant. Ook het verschil tussen niveau 3 en 4 niet.

Verschillen tussen leeftijden

Voor een aantal van de uitgavecategorieën nemen de uitgaven duidelijk toe met de leeftijd. Dit geldt voor uitgaven aan:

- Mobiele telefoon: hoe ouder, hoe meer er maandelijks aan wordt besteed. Vanaf 20 jaar blijft dat ongeveer gelijk, rond de 33 tot 36 euro per maand
- Vrijetijd: hier wordt geleidelijk aan meer aan uitgegeven. Er is een groot verschil tussen de studenten onder de 20 jaar en de studenten van 22 jaar en ouder:
 - 99 euro per maand door 18-minners
 - 116 euro per maand door 18- en 19-jarigen
 - 148 euro per maand door 22-plussers
- Eten & drinken
- Verzekeringen: mogelijk komt dit doordat mbo'ers jonger dan 18 jaar in veel gevallen nog bij ouders meeverzekerd zijn. Bovendien hoeven zij nog niet zelf een zorgverzekering af te sluiten
- Overige uitgaven

Aan de volgende uitgaven geven studenten van alle leeftijden ongeveer hetzelfde uit:

- Studiegerelateerde kosten
- Contributies & abonnementen
- Vervoer
- Uitgaven ten behoeve van het uiterlijk

Verschillen tussen niveaus

Aan de volgende uitgavencategorieën geven mbo'ers op niveau 1-2 meer uit dan studenten op niveau 3 en 4:

- Studiegerelateerde uitgaven (exclusief lesgeld)
- Uitgaven ten behoeve van het uiterlijk (kleding, persoonlijke verzorgingsartikelen en de kapper)
- Overige uitgaven

Aan de volgende uitgaven geven studenten van alle niveaus ongeveer hetzelfde uit:

- Verzekeringen
- Contributies & abonnementen
- Eten & drinken
- Vrijetijd

Er zijn geen uitgaven waar studenten op niveau 3 en 4 meer geld aan uitgeven dan studenten op niveau 1 en 2.

Verschillen tussen bol en bbl

Aan de volgende uitgavencategorieën geven bbl-studenten meer geld uit dan bol-studenten:

- Eten & drinken
- Uitgaven ten behoeve van het uiterlijk (kleding, persoonlijke verzorgingsartikelen en de kapper)
- Mobiele telefoon
- Vrijetijd

Aan de volgende uitgaven geven studenten van beide leerwegen evenveel uit:

- Studiegerelateerde kosten
- Verzekeringen
- Contributies & abonnementen
- Vervoerskosten

3.2 Kostgeld en woonlasten

3.2.1 Kostgeld

Van de studenten die thuis wonen, hoeft 60 procent op geen enkele manier bij te dragen in de kosten van levensonderhoud, zoals wonen, energie, water en voeding, want de ouders betalen alles. Een deel van de studenten (32 procent) betaalt geen kostgeld, maar draagt bij in de kosten door regelmatig boodschappen te doen of iets leuks voor de ouders te kopen.

Slechts 8 procent van de thuiswonenden betaalt een vast bedrag per maand aan de ouders voor de kosten die de ouders voor hen maken. Gemiddeld betalen zij 139 euro per maand.

Bbl'ers betalen vaker kostgeld dan bol'ers (13 tegen 7 procent), maar het bedrag dat ze betalen is ongeveer gelijk. Ook neemt het percentage mbo'ers dat kostgeld betaalt toe met de leeftijd: 2 procent van de mbo'ers onder de 18 jaar betaalt kostgeld, tegen 13 procent van de thuiswonende 22-plussers.

Tabel 14: Percentage thuiswonende mbo'ers die kostgeld betalen (n=1.310)

	%
Wel kostgeld	8
Geen kostgeld, maar men koop wel regelmatig iets leuks voor ouders	15
Geen kostgeld, maar men betaalt wel bepaalde uitgaven in huis (bijvoorbeeld de internet en/ of tv aansluiting)	4
Geen kostgeld, maar men betaalt regelmatig de boodschappen en/of het eten voor ouders	13
Geen kostgeld	60

3.2.2 Woonlasten

In tabel 15 staan een aantal uitgavenposten die uitwonende studenten specifiek (kunnen) hebben. Van de uitwonenden heeft 68 procent een inboedelverzekering.

Aan de uitwonende mbo'ers is gevraagd wie bepaalde woonlasten betaalt als zij deze uitgave hebben. Tabel 15 geeft dit weer. In circa driekwart van de gevallen betalen de studenten al deze kosten zelf.

Gemiddeld geven uitwonende mbo'ers 589 euro per maand uit aan huur, internet en televisie, boodschappen en de inboedelverzekering.

Tabel 12: Betaling van de woonlasten van uitwonende mbo'ers die deze woonlasten hebben (n=348)

	Ik betaal alles %	Mijn ouders en ik betalen samen %	Mijn ouders betalen alles %
Huur kamer/woning	77	14	9
Internet- en/of televisie abonnement	79	13	8
Boodschappen	78	15	6
Inboedelverzekering	74	12	14

Verschillen tussen leeftijden

Hoe ouder, hoe meer men aan woonlasten kwijt is:

- Uitwonenden van 18 en 19 jaar: 444 euro per maand
- Uitwonenden van 20 en 21 jaar: 488 euro per maand
- Uitwonenden van 22 jaar en ouder: 710 euro per maand

De uitwonenden van 22 jaar en ouder wonen vaker met een partner (32 procent van hen).

De woonlasten van uitwonenden die met een partner samenwonen zijn gemiddeld 169 euro per maand hoger dan de woonlasten van andere uitwonenden. De kans is groot dat de samenwonenden vaker een grotere en zelfstandige woning hebben dan degenen die hebben aangegeven op kamer te wonen. Een grotere en zelfstandige woning brengt vaak ook een hogere huur met zich mee.

Verschillen tussen bol en bbl

De gemiddelde woonlasten van studenten bbl liggen hoger dan die van studenten bol: 667 tegen 550 euro.

De woonsituatie van uitwonende bbl'ers is vergelijkbaar met die van bol'ers, zo wonen zij bijvoorbeeld even vaak met een partner samen. Een mogelijke verklaring dat uitwonende bbl'ers hogere woonlasten hebben is dat zij meer te besteden hebben dan bol'ers (zie paragraaf 2.1). Mogelijk gaan ze daardoor sneller akkoord met een duurdere woning. Een andere mogelijke verklaring is dat het voor deze groep minder gebruikelijk is om 'op kamers' te wonen.

3.3 Betaling van schooluitgaven, vaste lasten en verzekeringen

Hieronder staat van een aantal uitgaven weergegeven óf de studenten deze uitgave hebben en wie die dan betaalt. Het gaat hier om schooluitgaven, uitgaven aan verzekeringen en uitgaven aan de mobiele telefoon.

Tabel 13: Betaling van schooluitgaven, vaste lasten en verzekeringen

	Ik betaal alles %	Mijn ouders en ik betalen samen %	Mijn ouders betalen alles %	Ik heb deze uitgavenpost niet %
Mobiele telefoon (n=1.580)	63	14	24	-
Studiegerelateerde uitgaven				
Studieboeken (n=1.603)	33	14	44	9
Schoolspullen (n=1.623)	46	22	27	5
Verzekeringen				
Zorgverzekering (n=1.224)	58	12	26	5
Aansprakelijkheidsverzekering (n=1.646)	19	7	39	35
Telefoonverzekering (n=1.646)	20	5	20	56
Reisverzekering (n=1.653)	14	5	31	50

Verschillen tussen leeftijden

Mbo'ers die jonger zijn dan 18 jaar hebben vaker een aansprakelijkheidsverzekering en reisverzekering dan mbo'ers tussen de 18 en 22 jaar. Waarschijnlijk staan veel 18-minners nog op de polis bij hun ouders. Als zij de verzekering zelfstandig moeten gaan afsluiten daalt het percentage dat dit doet. Vanaf 22 jaar neemt het percentage dat deze verzekering heeft weer toe.

- Een aansprakelijkheidsverzekering is afgesloten door 76 procent van de 18-minners, door 59 procent van de studenten tussen de 18 en 22 jaar en door 67 procent van de 22-plussers
- Een reisverzekering heeft 60 procent van de 18-minners, 45 procent van de 18-tot en met 21-jarigen en 49 procent van de 22-plussers

Voor alle uitgaven die in tabel 16 staan weergegeven geldt: hoe ouder de studenten zijn, des te vaker ze deze uitgavenpost volledig zelf betalen. Met name bij de overgang van jonger dan 18 jaar naar 18 jaar en ouder is een groot verschil zichtbaar:

- 6 procent van de 18-minners moet al zijn studieboeken zelf betalen, tegen 37 procent van de studenten van 18 en 19 jaar, 54 procent van de studenten van 20 en 21 jaar en 71 procent van de studenten van 22 jaar en ouder
- 22 procent van de 18-minners betaalt zijn studiestullen zelf, tegen 46 procent van de studenten van 18 en 19 jaar, 67 procent van de 20- en 21-jarigen en 79 procent van de studenten van 22 jaar en ouder

Verschillen tussen niveaus

Dat studieboeken en studiestullen helemaal niet zelf worden aangeschaft, komt meer voor onder studenten op niveau 1-2 dan onder studenten op niveau 3 en 4:

- 88 procent van de niveau 1-2 studenten besteedt geld aan studieboeken, tegen respectievelijk 90 en 93 procent van studenten op niveau 3 en 4
- 92 procent van de niveau 1-2 studenten besteedt geld aan studiestullen, tegen respectievelijk 94 en 97 procent van studenten op niveau 3 en 4

Ook tussen bol'ers en bbl'ers is dit verschil zichtbaar. Van de bbl'ers geeft 85 procent geld uit aan studieboeken en 93 procent geeft geld uit aan studiestullen. Onder de bol'ers is dit 94 procent aan boeken en 96 procent aan studiestullen.

Daarnaast zijn er verschillen zichtbaar tussen de niveaus wat betreft het hebben van verzekeringen:

- Studenten op niveau 1-2 hebben vaker een telefoonverzekering dan studenten op niveau 4: 49 tegen 41 procent
- Het percentage studenten met een aansprakelijkheidsverzekering is gelijk over alle niveaus
- Van de studenten op niveau 1-2 en op niveau 3 heeft 45-46 procent een reisverzekering, tegen 55 procent van de studenten op niveau 4

3.4 Meest voorkomende uitgaven

In tabel 17 staan de tien populairste uitgavenposten weergegeven. De woonlasten van uitwonende studenten, de mobiele telefoon, verzekeringen en studiegerelateerde uitgaven zijn hier niet in meegenomen. Het laat zien welke niet-verplichte uitgaven het meest populair zijn.

Hierbij gaat het *niet* om de hoogte van het bedrag dat mbo'ers hier aan uitgeven, maar om het percentage studenten dat er geld aan uitgeeft.

De minst populaire uitgavenposten, waar minder dan 30 procent van de studenten geld aan uitgeeft, zijn: goede doelen, loterijen, krasloten en speel- en gokautomaten, rijlessen, verkeersboetes, boeken en losse tijdschriften, verzekering en

onderhoudskosten van vervoermiddelen, abonnementen (op bijvoorbeeld Spotify, online gamen of een tijdschrift) en contributies (voor bijvoorbeeld sport, sportschool, toneel of muziek).

Tabel 17: Top 10 van uitgavenposten aan niet-verplichte uitgaven, inclusief het gemiddelde bedrag per maand (exclusief 0)

Uitgavenpost	Studenten met deze uitgavenpost	Gemiddelde uitgaven per maand
	%	€
Drinken, snoep, snacks tussendoor	78	24
Kleding	78	61
Uit eten	74	25
Hobby's	71	39
Cadeaus	70	16
Verzorgingsartikelen	69	18
Recreatie (dagje weg, zwembad, dierentuin etc.)	68	23
Uitgaan	64	46
Uiterlijke accessoires (sieraden, riemen, sjaals etc.)	57	19
Vakantie	53	76*

*er is aan de studenten gevraagd hoeveel ze in de afgelopen 12 maanden totaal hebben uitgegeven aan vakanties. Dit bedrag is gedeeld door 12 om tot een maandbedrag te komen.

Verschillen tussen mannen en vrouwen

De top 10 van mannen en vrouwen bestaat nagenoeg uit dezelfde uitgavenposten, maar de volgorde van de uitgavenposten verschilt. De populairste uitgavenpost van mannen zijn hobby's: 75 procent van de mannen geeft hier geld aan uit. Bij vrouwen zijn dit kledinguitgaven: 90 procent geeft hier geld aan uit. Bij mannen staat de kapper in de top 10, ten koste van uitgaven aan accessoires; bij vrouwen staan uitgaven aan kleine gadgets en accessoires (bijvoorbeeld aan telefoonhoesje, spullen voor op de kamer) in de top 10 en de vakantie niet.

Bij vijf uitgaven is er een verschil in populariteit van meer dan 20 procentpunt. Het gaat dan om de volgende uitgaven:

- Verzorgingsartikelen: 85 procent van de vrouwen tegen 53 procent van de mannen
- Games: 14 procent van de vrouwen tegen 46 procent van de mannen
- Accessoires: 73 procent van de vrouwen tegen 43 procent van de mannen
- Kleding: 90 procent van de vrouwen tegen 67 procent van de mannen
- Cadeaus: 81 procent van de vrouwen tegen 60 procent van de mannen

Het blijkt dat vrouwen aan meer dingen een beetje geld uitgeven en mannen aan minder dingen meer geld. Aan 8 van de 10 populairste uitgaven geven mannen meer geld uit dan vrouwen. Zo geven mannen gemiddeld 56 euro per maand uit aan uitgaan

en 74 euro per maand aan kleding en vrouwen respectievelijk 35 en 52 euro. Aan uit eten gaan en aan cadeaus geven mannen en vrouwen evenveel geld uit. Aan geen van de uitgaven uit de top 10 geven vrouwen dus meer geld uit dan mannen.

Verschillen tussen leeftijden

Op een groot deel van de uitgaven heeft de leeftijd geen invloed wat betreft het percentage studenten dat er geld aan besteedt.

Bij twee uitgavenposten neemt het percentage studenten dat hier geld aan uitgeeft af met de leeftijd:

- Bij drinken, snoep en snacks tussendoor: 83 procent van de 18- en 19-jarigen geeft hier geld aan uit, tegen 68 procent van de 22-plussers
- Bij gadgets en kleine accessoires: 56 procent van de 18- en 19-jarigen tegen 43 procent van de 22-plussers

Aan persoonlijke verzorging, de kapper, goede doelen, loterijen en vervoerskosten van auto/scooter/motor (brandstof, onderhoud, verzekering, boetes) geeft een groter deel van de studenten geld uit naarmate de leeftijd toeneemt. Het percentage studenten dat geld uitgeeft aan rijlessen verschilt niet tussen leeftijden.

De bedragen die de studenten van verschillende leeftijden aan de top 10-uitgaven uitgeven verschilt bij de meeste uitgaven niet erg.

Alleen het bedrag dat aan uit eten gaan wordt besteed, neemt duidelijk toe met de leeftijd: van gemiddeld 18 euro per maand bij 18-minners, naar 23 euro bij 18- en 19-jarigen, 31 euro bij 20- en 21-jarigen en 33 euro per maand bij 22-plussers.

Bij recreatie is vooral een verschil zichtbaar tussen de studenten tot 20 jaar en boven de 22 jaar: de mbo'ers die jonger zijn dan 20 jaar geven gemiddeld 20-21 euro per maand uit aan recreatie, tegen gemiddeld 29 euro door 22-plussers.

Verschillen tussen bol en bbl

Een overeenkomstig deel van de studenten bol en bbl geeft aan veel van de uitgavenposten geld uit.

Alleen aan vervoerskosten die met auto/scooter/motor te maken hebben, zoals brandstof, onderhoud, verzekering en boetes, geven meer bbl'ers dan bol'ers geld uit. Zo geeft 42 procent van de bbl'ers geld uit aan brandstof, tegen 27 procent van de studenten bol. Voor dit verschil zijn een aantal mogelijke verklaringen te geven. Allereerst hebben bbl'ers geen recht op studiefinanciering en een studentenreisproduct. Mogelijk schaffen ze dan sneller een auto aan voor als vervoermiddel. Een andere verklaring is dat ze meer te besteden hebben en daardoor sneller de financiële ruimte hebben om een auto aan te schaffen. Ten slotte is voor hen een auto misschien ook relevanter, als zij bijvoorbeeld verder moeten reizen naar hun leerbedrijf dan wanneer ze naar een school in de buurt zouden gaan.

Van de top 10-lijst van uitgaven die in tabel 17 staan genoemd, geven bbl'ers meer geld uit aan uitgaan, uit eten, recreatie en kleding. Gemiddeld geeft een bbl'er 57 euro per maand uit aan uitgaan en 72 euro aan kleding. Bol'ers geven hier respectievelijk 41 en 57 euro per maand aan uit. Er zijn geen uitgavenposten in de top 10 waar studenten bol meer geld aan uitgeven dan bbl'ers. De bestedingsruimte van bbl'ers is per maand ook groter dan die van bol'ers (zie paragraaf 2.1).

Verschillen tussen niveaus

In het bestedingspatroon tussen de mbo'ers van de verschillende niveaus, zit met name een verschil tussen niveau 1-2 en niveau 4. Op niveau 4 zijn er meer studenten die geld uitgeven aan vrijetijdsuitgaven (uitgaan, uit eten, vakantie, recreatie en hobby's), aan cadeaus, gadgets en kleine accessoires en aan games. Zo geeft 67 procent van de studenten op niveau 1-2 geld uit aan uit eten gaan, tegen 79 procent van de studenten op niveau 4. Aan sigaretten geven meer niveau 1-2 studenten geld uit: 39 procent, tegen 26 procent van de studenten op niveau 4. Ook is een groter deel geld kwijt aan boetes (24 tegen 14 procent van de niveau 4 studenten).

Van de top 10-lijst van uitgaven geven de mbo'ers op niveau 1-2 *die hier geld aan uitgeven*, maandelijks meer uit aan recreatie, kleding, accessoires, persoonlijke verzorging en cadeaus dan studenten op niveau 3 en 4. De maandelijks bestedingen van studenten op niveau 3 en 4 zijn nagenoeg hetzelfde. Het grootste verschil is zichtbaar bij de aankoop van kleding: studenten op niveau 1-2 geven hier gemiddeld 88 euro per maand aan uit, tegen 52 en 56 euro door studenten op niveau 3 en 4.

3.5 De hoogste bestedingen per uitgavenpost

In tabel 18 staan de 15 uitgavenposten waar mbo'ers het meeste geld aan besteden. Drie van deze uitgavenposten zijn alleen aan uitwonende studenten voorgelegd (zie paragraaf 3.2.2).

Aan negen van de uitgavenposten uit deze top 15 geeft het merendeel van de studenten geld uit. Aan rijlessen, boetes en verzekeringen voor vervoersmiddelen wordt door 1 op de 5 studenten geld besteed, aan brandstof en sigaretten door 30 procent en aan openbaar vervoer door 37 procent. Degenen die hier geld aan besteden, geven er gemiddeld genomen wel relatief veel geld aan uit.

Bij de uitgaven aan vervoerskosten is een duidelijk verschil te zien tussen 18-minners en 18-plussers: de 18-minners geven per maand gemiddeld 69 euro uit aan het openbaar vervoer, tegen circa 50 euro bij de 18-plussers. Aan brandstof geven de 18-minners die hier geld aan uitgeven, gemiddeld 33 euro per maand uit (dit zal met name voor de scooter zijn), terwijl dit bij studenten van 22 jaar en ouder gemiddeld 95 euro per maand is.

In paragraaf 3.4 is al aangegeven dat bbl'ers aan een aantal posten uit de top 10 van populairste uitgavenposten meer geld besteden dan studenten bol (uitgaan, uit eten, recreatie en kleding). Daarnaast blijkt dat bbl'ers per maand ook meer uit geven aan brandstof (90 euro tegen 64 euro door bol'ers) en aan sigaretten (65 euro tegen 52 euro door bol'ers). Uitwonende bbl'ers zijn meer kwijt aan de huur dan bol'ers: 507 tegen 419 euro per maand. Bol'ers zijn alleen meer kwijt aan een verzekering voor een vervoersmiddel (fiets, scooter of auto) dan bbl'ers als zij een verzekering hebben (66 euro tegen 41 euro per maand bij de bbl'ers).

Tabel 148: Uitgavenposten met hoogste uitgaven per maand (exclusief 0)

Uitgavenpost	Gemiddelde uitgaven per maand €	Studenten met deze uitgavenpost %
Huur*	449	88
Rijles	243	16
Boodschappen*	165	96
Studieboeken	145	91
Zorgverzekering**	104	95
Verkeersboetes	91	17
Vakantie	76	53
Brandstof	74	31
Kleding	61	78
Sigaretten	55	31
Openbaar vervoer	55	37
Verzekering(en) voor vervoersmiddelen	54	21
Uitgaan	46	64
Internet en/of televisie abonnement*	41	89
Hobby's	39	71

*dit is alleen aan de uitwonende studenten gevraagd

**dit is alleen aan de 18-plussers gevraagd

3.6 De zorgverzekering

In tabel 19 is te zien welk type zorgverzekering mbo'ers boven de 18 hebben.

Van de mbo'ers van 18 jaar en ouder heeft 29 procent alleen een basisverzekering. Het aantal mbo'ers met een basisverzekering plus aanvullende verzekering(en) is in totaal 47 procent.

Een op de vijf mbo'ers van 18 jaar en ouder is onwetend over zijn eigen zorgverzekering:

- 1 op de 10 weet zelf niet of hij een zorgverzekering heeft
- 1 op de 10 weet niet wat voor zorgverzekeringspakket hij heeft

Tabel 159: Type zorgverzekering (n=1.275)

	%
Basisverzekering	29
Basisverzekering en een aanvullende verzekering	19
Basisverzekering en een tandartsverzekering	12
Basisverzekering, een aanvullende verzekering en een tandartsverzekering	16
Ik weet niet precies wat voor pakket zorgverzekering ik heb	10
Ik heb geen zorgverzekering	2
Ik weet niet of ik een zorgverzekering heb	10

Onwetendheid of men wel of niet een zorgverzekering heeft komt meer voor onder:

- 18- en 19-jarigen: 13 procent, tegen 4 procent van de mbo'ers van 22 jaar en ouder
- Mannen: 14 procent van hen weet het niet, tegen 7 procent van de vrouwen

3.6.1 Keuze voor een zorgverzekering

Tabel 20 laat zien dat een meerderheid zijn zorgverzekering niet zelf heeft uitgezocht en afgesloten: 51 procent van alle mbo'ers van 18 jaar en ouder en 56 procent van degenen die weten of ze dit wel of niet zelf hebben gedaan.

Ruim eenderde (35 procent) van de mbo'ers van 18 jaar en ouder weet dat hij/zij hetzelfde zorgverzekeringspakket heeft als de ouders. Daarbij is een duidelijk verschil tussen degenen die de verzekering wel en niet zelf hebben uitgezocht en afgesloten:

- Van degenen die zelf de zorgverzekering hebben uitgezocht en afgesloten, heeft 18 procent hetzelfde zorgverzekeringspakket als de ouders
- Van degenen die *niet* zelf de zorgverzekering hebben uitgezocht en afgesloten, heeft 51 procent hetzelfde zorgverzekeringspakket als de ouders

Tabel 20: Stellingen over de zorgverzekering (n=1.227)

	Ja %	Nee %	Weet ik niet %
Ik heb mijn zorgverzekering zelf uitgezocht en afgesloten	41	51	9
Ik heb hetzelfde zorgverzekeringspakket als mijn ouders	35	44	21

Met de leeftijd neemt de zelfstandigheid bij het afsluiten van de zorgverzekering toe.

- Van de 18- en 19-jarigen sluit 33 procent de zorgverzekering zelf af en 59 procent doet dit niet zelf
- Van de mbo'ers van 22 jaar en ouder sluit juist 62 procent de verzekering zelf af en 33 procent niet. De percentages zijn dus bijna omgedraaid

Er is qua zelfstandigheid een duidelijk verschil tussen thuiswonende en uitwonende 22-plussers:

- Van de thuiswonende 22-plussers zoekt 49 procent zelf zijn zorgverzekering uit en sluit die zelfstandig af
- Van de uitwonende 22-plussers regelt 69 procent de zorgverzekering zelf

3.7 Wijze van betalen

Aan de studenten is gevraagd hoe zij hun aankopen betalen. Gemiddeld blijken mbo'ers meer te pinnen dan contant te betalen:

- 37 procent van de aankopen wordt contant gedaan en 63 procent wordt gepind
- Slechts drie van de tien mbo'ers betalen hun aankopen vaker contant dan dat ze pinnen
- 19 procent van de mbo-studenten betaalt zelfs 90 procent of meer van zijn aankopen door te pinnen

Vrouwen pinnen hun aankopen vaker dan mannen:

- 75 procent van de vrouwen betaalt meer dan de helft van de aankopen met pin
- 65 procent van de mannen betaalt meer dan de helft van de aankopen met pin

Mbo-studenten van niveau 1-2 betalen hun aankopen vaker met contant geld dan mbo-studenten van niveau 3 en 4:

- 62 procent van de mbo'ers op niveau 1-2 betaalt meer dan de helft van de aankopen met pin
- 74 procent van de mbo'ers op niveau 4 betaalt meer dan de helft van de aankopen met pin

3.8 Bestedingsgedrag

De studenten hebben diverse stellingen voorgelegd gekregen die gaan over hoe materialistisch en impulsief ze zijn. In de volgende paragrafen staan de antwoorden op de afzonderlijke stellingen weergegeven.

3.8.1 Materialisme

De mbo-studenten zijn redelijk materialistisch. Een op de drie bewondert mensen met dure huizen, auto's en kleren. Bijna de helft geeft daarnaast aan dat ze van veel luxe in hun leven houden en dat ze gelukkiger zouden zijn als ze meer dingen zouden kunnen kopen.

Tabel 21: Stellingen over materialisme (n=1.678)

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, Niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %
Ik bewonder mensen die dure huizen, auto's en kleren hebben	13	25	32	23	8
Ik houd van veel luxe in mijn leven	5	13	36	32	14
Ik zou gelukkiger zijn als ik meer dingen zou kunnen kopen	6	16	30	32	15

Verschillen tussen geslachten

Mannen zijn materialistischer dan vrouwen: mannen bewonderen mensen met dure huizen, auto's en kleren meer, houden meer van veel luxe in hun leven en zouden gelukkiger zijn als ze meer dingen zouden kunnen kopen (zie tabel 22).

Tabel 22: Percentage studenten dat het (helemaal) eens is met onderstaande stellingen, naar geslacht (n=1.678)

	Man %	Vrouw %	Totaal %
Ik bewonder mensen die dure huizen, auto's en kleren hebben	34	27	31
Ik houd van veel luxe in mijn leven	50	42	46
Ik zou gelukkiger zijn als ik meer dingen zou kunnen kopen	50	45	47

Verschillen tussen niveaus

Mbo-studenten van niveau 3 zijn over het algemeen minder materialistisch dan mbo-studenten van niveau 4 (zie tabel 23). 51 procent van de mbo'ers van niveau 4 geeft aan van luxe in zijn leven te houden, tegen 40 procent van de mbo'ers van niveau 3.

Tabel 23: Percentage studenten dat het (helemaal) eens is met onderstaande stellingen, naar niveau (n=1.678)

	Niveau 1-2 %	Niveau 3 %	Niveau 4 %	Totaal %
Ik bewonder mensen die dure huizen, auto's en kleren hebben	30	26	34	31
Ik houd van veel luxe in mijn leven	44	40	51	46
Ik zou gelukkiger zijn als ik meer dingen zou kunnen kopen	49*	45*	48*	47

*Deze percentages wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

3.8.2 Impulsiviteit

De mbo'ers zijn redelijk impulsief: 41 procent koopt vaak spontaan iets en 30 procent zegt vaak dingen te kopen zonder er van tevoren over na te denken.

46 procent geeft aan vaak in de verleiding te komen om dingen te kopen. Toch geeft slechts 20 procent aan dat ze het geld dat ze hebben meteen uitgeven.

Van degenen die aangeven vaak in de verleiding te komen, geeft 38 procent aan dat ze het geld dat ze hebben meteen uitgeven, tegen 5 procent van de mbo-studenten die aangeven niet vaak in verleiding te komen om dingen te kopen.

Tabel 24: Stellingen over impulsiviteit (n=1.678)

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, Niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %
Ik koop vaak dingen spontaan	8	20	30	34	7
Ik koop alleen spullen die ik echt nodig heb	5	19	34	30	11
Ik koop vaak dingen zonder er van tevoren over na te denken	15	31	26	21	7
Als ik geld heb, geef ik het direct uit	17	31	31	15	6
Ik kom vaak in de verleiding om dingen te kopen	8	15	30	36	10

De mate van impulsiviteit verschilt niet sterk tussen mbo'ers met verschillende leeftijden, van verschillende niveaus of verschillend geslacht.

4 Spaargedrag

Van de mbo-studenten spaart 81 procent zelf. Bijna een vijfde spaart zelf dus niet. Voor 6 procent wordt uitsluitend door ouder(s) of anderen gespaard.

Deze percentages zijn bijna identiek aan de percentages uit het onderzoek in 2011-2012.

Tabel 25: Sparen (n=1.659)

	%
Ik spaar zelf en mijn ouder(s) of anderen sparen ook voor mij	30
Ik spaar alleen zelf	51
Alleen mijn ouder(s) of anderen sparen voor mij	6
Ik spaar niet zelf en anderen sparen ook niet voor mij	13

Tussen de mbo'ers zijn de volgende verschillen zichtbaar:

- Mbo'ers van niveau 1-2 sparen minder vaak zelf dan mbo'ers van niveau 4: 75 procent tegen 86 procent
- Vrouwen sparen vaker zelf dan mannen: 85 tegen 78 procent

4.1 Manier van sparen

Van de mbo-studenten die sparen geeft bijna de helft aan alleen te sparen wat ze overhouden. 38 procent spaart (automatisch) een vast bedrag. 15 procent geeft aan wel te sparen, maar het geld meestal snel weer nodig te hebben.

Tabel 26: Manier van sparen van de mbo-studenten die zelf sparen (n=1.348)

	%
(Automatisch) een vast bedrag	19
Een vast bedrag en wat ik overhoud	18
Alleen wat ik overhoud	48
Wel een vast bedrag of onregelmatig, maar ik heb het geld meestal weer snel nodig	15

4.2 Redenen om niet te sparen

Aan de mbo-studenten die niet zelf sparen (19 procent), is gevraagd waarom ze dit niet doen.

De meest genoemde reden heeft te maken met het bestedingsgedrag: 35 procent geeft aan dat het niet lukt, omdat ze te gemakkelijk geld uitgeven.

Twee andere, veel genoemde, redenen hebben te maken met beperkte financiële ruimte om te sparen:

- 34 procent zegt dat ze het geld nodig hebben om rond te komen
- 34 procent geeft aan dat ze te weinig geld hebben om te kunnen sparen

Tabel 27: Waarom spaar je zelf niet? (n=305) (meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Het lukt mij niet. Ik geef het geld te makkelijk uit	35
Ik heb al mijn geld nodig om rond te komen	34
Ik heb te weinig geld om te kunnen sparen	34
Ik geef het geld liever nu uit	21
Ik spaar wel, maar alleen in de maanden dat ik extra inkomsten heb	10
Ik weet niet waarvoor ik zou moeten sparen	10

4.3 Spaargeld

4.3.1 Spaarbedrag per maand

Aan de studenten die zelf sparen is gevraagd hoeveel zij per maand gemiddeld sparen. Een groot deel, 45 procent, weet dit niet. Onwetendheid over hoeveel men spaart, komt meer voor onder studenten die een opleiding volgen op niveau 1-2 dan onder studenten op niveau 4: 52 procent, tegen 40 procent. De leeftijd en het geslacht spelen geen rol bij de (on)bekendheid met het maandelijkse spaarbedrag.

Van degenen die het wel weten, spaart de helft minder dan 70 euro per maand en de helft meer.

Hierbij zijn de volgende verschillen tussen de mbo'ers zichtbaar:

- Mannen sparen meer dan vrouwen: 80 euro tegen 50 euro per maand
- Tot 20 jaar sparen ze minder dan de mbo'ers van 20 jaar en ouder: 50 euro bij de 18-minners, 75 euro bij de 18- en 19-jarigen en 100 euro onder de 20-plussers

- Bbl'ers sparen meer per maand dan bol'ers: de helft van de bbl'ers spaart minder dan 100 euro per maand en de helft meer dan 100 euro per maand. Bij studenten die een bol-opleiding volgen is dit 50 euro. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat bbl'ers een hoger inkomen hebben dan bol'ers
- Degenen die een vast bedrag per maand sparen, sparen meer dan de mbo'ers die alleen sparen wat ze overhouden en de mbo'ers die wel sparen maar het geld vaak snel weer nodig hebben: 80 euro tegen 50 euro

4.3.2 Spaargeld

In tabel 28 is te zien hoeveel spaargeld de mbo-studenten hebben.

11 procent van alle mbo'ers geeft aan geen spaargeld te hebben. Daarnaast zegt 7 procent niet te weten hoeveel spaargeld hij/zij heeft en 19 procent wil het niet zeggen.

Van de mbo-studenten die hebben aangegeven hoeveel spaargeld ze hebben heeft de ene helft minder dan 500 euro en de andere helft meer dan 500 euro gespaard.

Tabel 28: Totale hoeveelheid spaargeld

	Zonder de mbo'ers die het niet weten/niet willen zeggen (n=1.228)	Totaal (n=1.653)
	%	%
Ik heb geen spaargeld	15	11
Minder dan 100 euro	14	10
100 tot 250 euro	10	8
250 tot 500 euro	10	7
500 tot 1.000 euro	12	9
1.000 tot 2.500 euro	14	10
2.500 tot 5.000 euro	11	8
5.000 tot 10.000 euro	8	6
10.000 tot 25.000 euro	4	3
25.000 tot 50.000 euro	1	1
Meer dan 50.000 euro	1	1
Weet ik niet	-	7
Wil ik niet zeggen	-	19

Mbo-studenten die uitwonend zijn hebben minder spaargeld dan mbo-studenten die thuis wonen (zie tabel 29):

- 54 procent van de thuiswonenden heeft meer dan 500 euro aan spaargeld
- 42 procent van de uitwonenden heeft meer dan 500 euro aan spaargeld

Een mogelijke verklaring is dat uitwonenden meer uitgaven hebben dan thuiswonenden en daardoor minder kunnen sparen en/of hun spaargeld moeten gebruiken om alle uitgaven te kunnen bekostigen.

Tabel 29: Totale hoeveelheid spaargeld, naar woonsituatie

	Thuiswonend (n=941) %	Uitwonend (n=271) %
Ik heb geen spaargeld	14	17
Minder dan 100 euro	13	19
100 tot 250 euro	10	11
250 tot 500 euro	9	12
500 tot 1.000 euro	12	10
1.000 tot 2.500 euro	14	12
2.500 tot 5.000 euro	11	9
5.000 tot 10.000 euro	9	5
10.000 tot 25.000 euro	5	3
25.000 tot 50.000 euro	1	1
Meer dan 50.000 euro	1	1

4.4 Spaarbehoefte

Driekwart van de mbo-studenten (74 procent) vindt het belangrijk om te sparen om zo geld achter de hand te hebben.

De studenten zijn verdeeld over hoe moeilijk zij het vinden om te sparen:

- 39 procent van de mbo'ers vindt het wel lastig om te sparen
- 37 procent geeft aan dit niet moeilijk te vinden

Tabel 30: Stellingen over sparen (n=1.661)

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, Niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %
Ik vind het belangrijk om te sparen, zodat ik geld achter de hand heb	2	5	19	42	32
Ik vind het moeilijk om te sparen	15	22	25	26	13

Er is nauwelijks een verschil tussen de leeftijden wat betreft de mate waarin men het belangrijk vindt om te sparen. Ook vinden jonge en oudere mbo'ers het even vaak moeilijk om te sparen.

Vrouwen geven wel vaker aan dan mannen dat ze het belangrijk vinden om te sparen om geld achter de hand te hebben.

5 Financiële situatie in het algemeen

Dit hoofdstuk geeft de financiële situatie van mbo'ers in het algemeen weer. Het geeft inzicht in de mate waarin zij overzicht houden over hun geldzaken, door de bankrekening te controleren en een administratie bij te houden. Ook wordt duidelijk hoe mbo'ers rondkomen en hoe vaak ze geld tekortkomen.

5.1 De financiële administratie

5.1.1 Het controleren van het banksaldo

Tabel 31 geeft weer hoe vaak mbo'ers hun bankrekening controleren. Iets meer dan 7 van de 10 mbo'ers bekijken hun bankrekening minimaal 1 keer per week.

In 2011-2012 bekeek 56 procent minstens 1x per week de rekening. Het percentage studenten dat het saldo (bijna) nooit controleert, 7 procent, is gelijk gebleven.

Tabel 31: Frequentie waarmee mbo'ers hun bankrekening controleren (n=1.667)

	%
Minimaal 1x per dag	24
Een paar keer per week	31
Minimaal 1x per week	16
Minimaal 1x per 2 weken	9
Minimaal 1x per maand	8
Minimaal 2x per maand	2
Zelden	5
Nooit	2
Zelden of nooit, want mijn ouders bekijken mijn banksaldo voor mij	2
<i>Ik heb geen eigen bankrekening</i>	2

Verschillen naar woonsituatie

Mbo-studenten die op zichzelf wonen, bekijken hun banksaldo vaker dan studenten die thuis wonen: 82 procent van de uitwonende mbo'ers kijkt minimaal 1x per week zijn/haar banksaldo, tegen 68 procent van de thuiswonende mbo'ers.

Een mogelijke verklaring is dat de noodzaak om regelmatig het saldo te controleren groter is voor uitwonenden, omdat zij meer verplichte uitgaven hebben. Ook geven uitwonenden vaker dan thuiswonenden aan dat ze moeilijk rond kunnen komen (zie paragraaf 5.2), waardoor het urgenter wordt om frequent te controleren hoe de financiële situatie ervoor staat.

Verschillen naar niveaus

Mbo-studenten van niveau 1-2 bekijken hun banksaldo minder vaak dan mbo-studenten van niveau 3: 64 procent van de mbo-studenten op niveau 1-2 bekijkt het banksaldo minimaal 1x per week, tegen 74 procent van de mbo-studenten op niveau 3.

5.1.2 De omgang met rekeningen

Zes van de tien mbo'ers krijgen weleens rekeningen. Het overgrote deel van deze mbo-studenten betaalt de rekeningen op tijd. 67 procent geeft aan dat de rekeningen op juistheid worden gecontroleerd.

Daarnaast hebben we gevraagd of de mbo-studenten digitale rekeningen sneller over het hoofd zien dan rekeningen per post. De meningen zijn hierover sterk verdeeld: 38 procent geeft aan dat digitale rekeningen zelden of nooit sneller over het hoofd worden gezien, 29 procent geeft aan dat dit soms gebeurt, en bij 33 procent gebeurt dit vaak of altijd.

Tabel 32: Stellingen over de manier waarop met rekeningen wordt omgegaan (n=1.005)

	Nooit %	Zelden %	Soms %	Vaak %	Altijd %
Ik controleer of de rekeningen kloppen	4	9	19	32	35
Ik betaal mijn rekeningen op tijd	1	3	12	34	50
Ik zie digitale rekeningen sneller over het hoofd dan rekeningen per post	19	19	29	21	13

Verschillen naar schuldensituatie

Mbo-studenten met en zonder schulden controleren even vaak of de rekeningen wel kloppen.

Er zit echter wel een groot verschil in het op tijd betalen van de rekeningen: 92 procent van de mbo-studenten zonder schulden zegt de rekeningen vaak of altijd op tijd te betalen, tegen 71 procent van de mbo-studenten met schulden (zie tabel 33).

Tabel 33: Stelling 'Ik betaal mijn rekeningen op tijd', naar schuldensituatie

	Nooit %	Zelden %	Soms %	Vaak %	Altijd %
Geen schuld (n=506)	0	1	7	31	61
Wel een schuld (n=344)	2	8	20	41	30

Verschillen naar mate van geld tekort

Ook mbo-studenten die vaker geld tekortkomen geven minder vaak aan dat ze hun rekeningen vaak of altijd op tijd te betalen:

- 75 procent van de mbo-studenten die vaak geld tekortkomen
- 84 procent van de mbo-studenten die soms geld tekortkomen
- 89 procent van de mbo-studenten die zelden of nooit geld tekortkomen

5.1.3 De administratie

De helft van de mbo'ers geeft aan dat zij belangrijke papieren goed geordend opruimen. 22 procent van de mbo'ers is zelf niet actief met de administratie bezig.

In het onderzoek uit 2011-2012 was de vraagstelling enigszins anders. Er werd toen gevraagd hoe de administratie er uit zag. Op die vraag gaf 63 procent aan dat alles geordend wegstopt werd en 20 procent gaf aan alles op een grote stapel te bewaren. 9 procent zei geen administratie te hebben, omdat hij/zij alles weggooide en bij 9 procent hielden ouders de administratie bij.

Tabel 34: Wijze waarop belangrijke papieren geordend zijn (n=1.664)

	Jonger dan 18 jaar %	18 jaar en ouder %	Totaal %
Ik ruim alles geordend op (in een map, ordner etc.)	44	53	51
Ik bewaar alles, maar het is niet geordend	23	28	27
Weet ik niet, ik doe er nooit wat mee	7*	7*	7
Mijn ouders bewaren mijn belangrijke papieren voor mij	27	11	15

*Deze percentages wijken niet significant van elkaar af

Verschillen tussen leeftijden

- Van de mbo'ers onder de 18 jaar ruimt 44 procent belangrijke papieren geordend op, tegen 62 procent van de mbo'ers van 22 jaar en ouder.
- Hoe ouder de studenten zijn, hoe minder vaak ouders de belangrijke papieren bewaren:
 - 27 procent van de mbo'ers onder de 18 jaar
 - 4 procent van de 22-plussers

Verschillen tussen de geslachten

Vrouwen zijn meer geneigd hun administratie geordend op te ruimen dan mannen:

- 57 procent van de vrouwen geeft aan een geordende administratie te hebben, tegen 46 procent van de mannen
- 11 procent van de mannen geeft aan dat ze nooit wat met hun belangrijke papieren doen, tegen 3 procent van de vrouwen

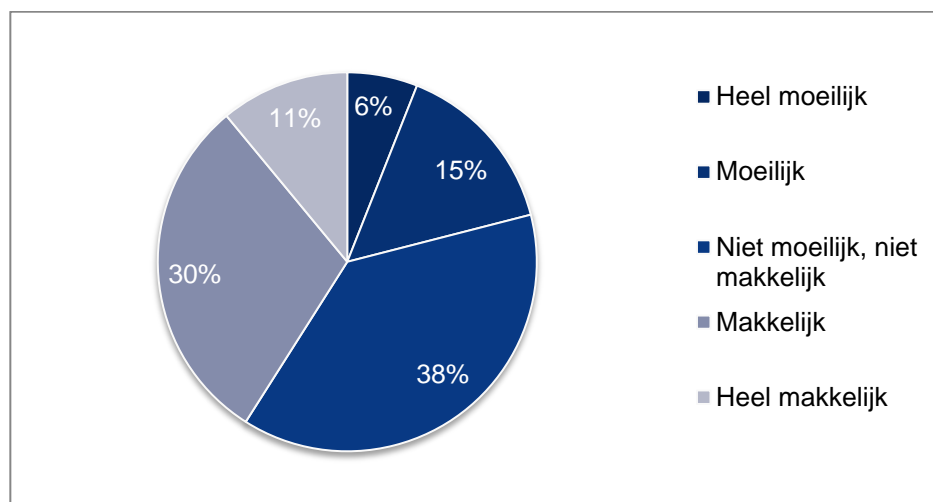
5.2 Rondkomen

41 procent van de mbo'ers geeft aan (zeer) gemakkelijk rond te kunnen komen en 21 procent komt (zeer) moeilijk rond.

Figuur 1 geeft weer in welke mate mbo'ers kunnen rondkomen.

In 2011-2012 werd gevraagd hoe men zijn/haar financiële situatie dat schooljaar het beste kon omschrijven. Toen gaf 47 procent aan dat het goed ging zonder financiële problemen, 36 procent vond het redelijk gaan en kon net rondkomen, 10 procent gaf aan dat het niet zo goed ging en dat er kleine bedragen geleend moesten worden en 8 procent benoemde de financiële situatie als slecht, omdat hij/zij vaak geld tekortkwam.

Figuur 1: Percentage mbo'ers dat kan rondkomen (n=1.664)

Samenhang rondkomen en kenmerken mbo'er

In een lineaire regressieanalyse hebben we allerlei relevante kenmerken van de mbo-studenten tegelijkertijd meegenomen en geanalyseerd hoe deze samenhangen met de mate waarin de mbo'er kan rondkomen (zie bijlage 5). Dit geeft weer welke kenmerken daadwerkelijk verband houden met de mate waarin de studenten kunnen rondkomen.

Uit deze analyse blijkt:

- Mbo-studenten op een lager niveau ervaren het rondkomen als lastiger dan mbo-studenten op een hoger niveau.
Mbo-studenten die een opleiding op niveau 1-2 volgen, geven vaker dan studenten op niveau 4 aan dat ze (zeer) moeilijk rond kunnen komen: 28 tegen 16 procent
- Hoe ouder de mbo-student, hoe moeilijker hij rondkomt
- Uitwonende mbo-studenten komen moeilijker rond dan thuiswonende mbo-studenten: 33 procent van de uitwonenden geeft aan moeilijk rond te kunnen komen, tegen 18 procent van de thuiswonenden

- Mbo-studenten die geld van hun ouders krijgen komen gemakkelijker rond dan mbo-studenten die geen geld van hun ouders krijgen. Dit staat los van de hoogte van de inkomsten die ze in totaal hebben
- Mbo-studenten met een hoger inkomen komen gemakkelijker rond
- Mbo-studenten met meer spaargeld, komen gemakkelijker rond
- Mbo-studenten die impulsiever zijn, komen lastiger rond

5.2.1 Redenen waarom men moeilijk rondkomt

Aan de 21 procent van de studenten die aangeeft (zeer) moeilijk rond te kunnen komen, hebben we gevraagd wat hier de reden van is. De meeste van deze mbo'ers (64 procent) geven aan dat ze te weinig inkomsten hebben.

In tabel 35 zijn alle genoemde redenen voor het moeilijk rondkomen weergegeven.

Tabel 35: Reden moeilijk rondkomen (n=351) (meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Omdat ik weinig inkomsten heb	64
Omdat ik mijn geld te makkelijk uitgeef	22
Omdat ik hoge vaste lasten heb	24
Omdat ik veel (grote) uitgaven heb (gehad)	21
Omdat ik op mezelf ben gaan wonen	13
Omdat alles duurder is geworden	39
Door een gebeurtenis	9
Anders	7

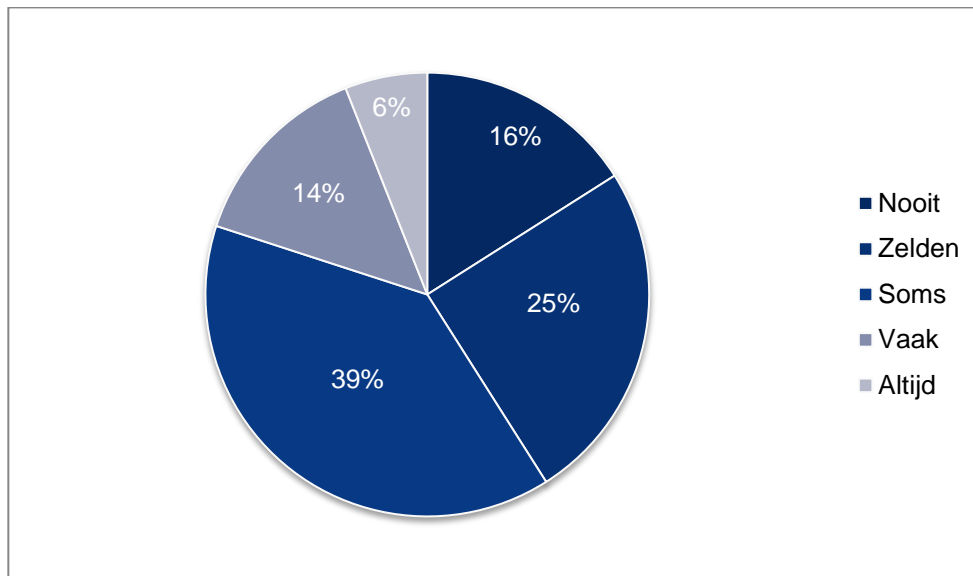
5.2.2 Geld tekort

Vier van de tien mbo'ers komen zelden of nooit geld tekort. Tegelijkertijd geeft één op de vijf mbo'ers aan vaak of altijd geld tekort te komen.

Figuur 2 geeft de verdeling van de mbo'ers weer naar de mate waarin ze geld tekortkomen.

In 2011-2012 gaf 14 procent van de mbo-studenten aan regelmatig geld tekort te komen; 37 procent kwam toen nooit geld tekort en 49 procent soms.

Figuur 2: Mate waarin mbo'ers geld tekortkomen (n=1.655)

Er bestaat een sterke samenhang tussen geld tekortkomen en rondkomen:

- Van degenen die (zeer) moeilijk rond kunnen komen, komt 54 procent vaak of altijd geld tekort
- Van degenen die (zeer) makkelijk rond kunnen komen, komt 70 procent (bijna) nooit geld tekort

Samenhang geld tekort en kenmerken mbo'er

In een lineaire regressieanalyse hebben we allerlei relevante kenmerken van de mbo-studenten tegelijkertijd meegenomen en geanalyseerd hoe deze samenhangen met de frequentie waarmee de mbo'er geld tekortkomt (zie bijlage 5).

Uit deze analyse blijkt dat:

- Hoe ouder de mbo-student is, hoe vaker hij/zij geld tekortkomt
- Bol'ers vaker geld tekortkomen dan bbl'ers (gecorrigeerd voor inkomensverschil)
- Mbo-studenten met meer spaargeld, komen minder vaak geld tekort
- Mbo-studenten die materialistischer zijn vaker geld tekortkomen
- Mbo-studenten die impulsiever zijn ook vaker geld tekortkomen

In tabel 36 is het verband tussen geldtekort en de leeftijd en de leerweg van de mbo-opleiding ook weergegeven.

Tabel 36: Mate van geld tekort, naar leeftijd en leerweg

		Zelden/nooit %	Soms %	Vaak/altijd %
Leeftijd (n=1.653)	Jonger dan 18 jaar	42	39	20
	18-19 jaar	45	38	18
	20-21 jaar	41	38	21
	22 jaar en ouder	31	44	25
Leerweg (n=1.626)	Bol	43	38	29
	Bbl	38	41	21
Totaal		41	39	20

5.2.3 Ernst van geld tekort

80 procent van de mbo'ers die geld tekortkomt, ervaart dit als een probleem. Mbo-studenten die jonger zijn dan 18 jaar vinden het hebben van tekort aan geld minder vaak een probleem dan oudere mbo-studenten: 68 procent tegen 85 procent van de 20- en 21-jarigen.

Vrouwen ervaren een tekort aan geld vaker als een probleem dan mannen: 87 tegen 73 procent.

Tabel 37: Percentage mbo'ers dat het een probleem vindt als ze geld tekortkomen (n=931) (meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Ja, ik maak me dan zorgen	45
Ja, ik kan niet met alles meedoen omdat ik daar geen geld voor heb	31
Ja, ik kan mijn noodzakelijke uitgaven soms niet of moeilijk betalen	19
Ja, ik heb geen geld om leuke dingen te doen en/of iets voor mezelf te kopen	27
Nee, ik heb gewoon veel wensen en/ of ik vind veel dure spullen mooi	11
Nee, ik wil gewoon kunnen kopen waar ik op dat moment zin in heb	12

6 Leengedrag en schuldensituatie

Dit hoofdstuk gaat in op de schuldensituatie van mbo-studenten. Onderzocht is hoe groot de schuldenproblematiek onder mbo-studenten is en met welke type schulden zij te maken hebben.

In dit hoofdstuk is alleen gekeken naar de mbo-studenten van 18 jaar en ouder. Vanaf die leeftijd kan iemand zelf een lening afsluiten, rood staan en een aankoop op afbetaling doen. Onder de 18 jaar kan iemand wel van anderen lenen, zoals van vrienden en/of familie; dit staat beschreven in paragraaf 6.4.

6.1 De schuldensituatie in het algemeen

Van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder heeft 37 procent momenteel een schuld. Zij hebben op dit moment iets op afbetaling gekocht, hebben betalingsachterstanden, staan rood, of hebben geld van anderen of van een bank/financiële instelling geleend. 26 procent van de mbo-studenten heeft een studieschuld.

Tabel 38: Percentage mbo'ers van 18 jaar en ouder met een bepaald type schuld

	%
Iets op afbetaling gekocht (n=1.209)	3
Betalingsachterstanden (n=1.204)	26
Geld geleend van één of meer personen (n=1.201)	13
Geld geleend van een bank of financiële instelling (n=1.201)	7
Roodstand (n=1.194)	11

Van de mbo-studenten die op dit moment een schuld hebben, heeft 48 procent daarnaast nog een studieschuld.

Van de mbo-studenten met een studieschuld heeft 71 procent daarnaast nog een andere schuld.

Er blijkt een sterke samenhang te bestaan tussen de mate van rondkomen en de frequentie van geld tekortkomen en de aanwezigheid van één of meer schulden:

- Mbo-studenten die moeilijk rondkomen hebben vaker een schuld dan mbo-studenten die makkelijk rondkomen: 63 procent tegen 17 procent
- Van de mbo-studenten die vaak of altijd geld tekortkomen, heeft 66 procent een schuld. Dit tegen 19 procent van de mbo-studenten die zelden of nooit geld tekortkomen

Samenhang tussen de aanwezigheid van een schuld en kenmerken van de mbo'er

In een logistische regressieanalyse hebben we allerlei relevante kenmerken van de mbo-studenten tegelijkertijd meegenomen en geanalyseerd welke kenmerken samenhangen met de kans dat iemand een schuld⁵ heeft.

Uit deze analyse blijkt:

- Hoe ouder de mbo-studenten zijn, des te vaker ze aangeven een schuld te hebben: 28 procent van de 18- en 19-jarigen, 40 procent van de 20- en 21-jarigen en 54 procent van de 22-plussers heeft een schuld
- Uitwonende mbo-studenten hebben vaker een schuld dan thuiswonende studenten
- Mbo-studenten die geld van hun ouders krijgen hebben minder vaak een schuld dan mbo-studenten die dit niet krijgen. Dit effect is onafhankelijk van het inkomen dat de mbo-studenten ontvangen
- Mbo-studenten die hun belangrijke papieren wel bewaren, maar niet geordend hebben, hebben vaker een schuld dan mbo-studenten die alles bewaren en geordend opruimen
- Mbo-studenten met minder spaargeld, hebben vaker een schuld
- Mbo-studenten met een positievere houding ten opzichte van schulden hebben vaker een schuld
- Mbo-studenten die impulsiever zijn, hebben vaker een schuld.

Samenhang tussen de aanwezigheid studieschuld en kenmerken van de mbo'er

Om inzicht te krijgen in de samenhang tussen de kenmerken van de mbo-studenten en de kans op de aanwezigheid van *studieschulden*, hebben we een vergelijkbare analyse uitgevoerd. Hieruit blijkt:

- Hoe ouder de mbo-studenten zijn, des te vaker ze aangeven een studieschuld te hebben
- Bol'ers hebben vaker een studieschuld dan bbl'ers
- Uitwonende studenten hebben vaker een studieschuld dan thuiswonende studenten
- Mbo-studenten die hun belangrijke papieren wel bewaren, maar niet geordend hebben en mbo-studenten die nooit iets met hun belangrijke papieren doen, hebben vaker een studieschuld dan mbo-studenten die alles bewaren en geordend opruimen
- Mbo-studenten met een hoger inkomen hebben vaker een studieschuld
- Mbo-studenten die een studieschuld hebben, hebben minder spaargeld
- Mbo-studenten met een studieschuld, hebben een positievere houding ten opzichte van schulden dan mbo-studenten zonder een studielening.

⁵ Het gaat hier om één of meer betalingsachterstanden, roodstand, geld geleend van anderen en/of een bank/financiële instelling en/of iets op afbetaling gekocht

6.1.1 Schuldensituatie en aanwezig spaargeld

Hoe meer spaargeld iemand heeft, hoe minder vaak er een schuld aanwezig is. Niettemin heeft toch nog 1 op de 5 studenten met meer dan 5000 euro op de spaarrekening nog één of meer vormen van schuld (betalingsachterstand, aankoop op afbetaling, geleend geld bij familie, vrienden of een financiële instelling).

Het percentage mbo'ers met een schuld:

- Zonder spaargeld: 63 procent
- Tussen de 0 en 100 euro spaargeld: 57 procent
- Tussen de 100 en 500 euro spaargeld: 49 procent
- Tussen de 500 en 1000 euro spaargeld: 44 procent
- Tussen de 1000 en 5000 euro spaargeld: 26 procent
- Meer dan 5000 euro spaargeld: 21 procent.

6.2 Kopen op afbetaling

Iets meer dan een vijfde van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder heeft weleens iets op afbetaling gekocht. 3 procent heeft op dit moment iets op afbetaling gekocht.

Van degenen zonder spaargeld, heeft 11 procent iets op afbetaling gekocht. Dit geldt voor minder dan 1 procent van de mbo'ers die meer dan 5000 euro aan spaargeld hebben.

Tabel 39: Percentage mbo'ers van 18 jaar en ouder dat iets op afbetaling heeft gekocht (n=1.209)

	%
Ja, op dit moment	3
Ja, maar op dit moment niet	19
Nee	78

Aan degenen die op dat moment iets op afbetaling hadden gekocht, is gevraagd wat dat was. Terugkerende antwoorden zijn: meubels, (school)boeken, kleding/schoenen, elektronica (tv, laptop, koelkast, wasmachine, radio) en rijlessen.

De mbo-studenten die iets op afbetaling hadden gekocht, moesten gemiddeld nog 623 euro terugbetalen.

6.3 Betalingsachterstanden

Een kwart van de mbo'ers van 18 jaar en ouder heeft betalingsachterstanden. Openstaande rekeningen op school of bij de zorgverzekering komen het meeste voor (zie tabel 40):

- 35 procent van degenen met een betalingsachterstand heeft een openstaande rekening van school.
- 31 procent van hen heeft een openstaande rekening bij de zorgverzekering.

Tabel 40: Percentage mbo'ers van 18 jaar en ouder met een bepaalde betalingsachterstand

	Van de mbo'ers die een betalingsachterstand hebben (n=308) %	Totaal (n=1.204) %
Een openstaande rekening van school (bijv. voor lesgeld)	35	9
Openstaande rekening(en) van mijn zorgverzekering	31	8
Openstaande rekening(en) van mijn mobiele telefoon	20	5
Andere openstaande rekening(en)	19	5
Een openstaande rekening van een online aankoop	17	4
Boetes die al betaald hadden moeten zijn	16	4
Een betalingsachterstand bij de Belastingdienst (voor inkomstenbelasting of toeslagen)	11	3
Openstaande energierekeningen	6	2
Een betalingsachterstand van mijn creditcardrekening en/of klantenkaart	4	1
Openstaande rekening(en) van de huur of hypotheek	4	1
<i>Ik heb geen betalingsachterstanden</i>	-	74

Van de mbo'ers zonder spaargeld heeft 48 procent een betalingsachterstand. Bij studenten die 1000 euro of meer op hun spaarrekening hebben staan, heeft 17 procent een betalingsachterstand.

6.3.1 Aantal betalingsachterstanden

Van de mbo'ers met een betalingsachterstand, heeft 67 procent één soort betalingsachterstand, 19 procent twee soorten en 15 procent drie of meer soorten betalingsachterstanden.

6.3.2 Hoogte van de betalingsachterstanden

In tabel 41 is de verdeling van de openstaande bedragen te zien. De tabel geeft weer welk percentage mbo'ers een bepaald bedrag aan betalingsachterstanden heeft.

Van de mbo'ers met betalingsachterstanden heeft 46 procent minder dan 500 euro aan betalingsachterstanden en 16 procent heeft op dit moment voor 2500 euro of meer aan betalingsachterstanden.

6 procent geeft aan niet te weten hoeveel ze nog hebben openstaan en 8 procent wil het niet zeggen.

Tabel 41: Hoogte betalingsachterstanden

	Zonder 'weet ik niet' en 'wil ik niet zeggen' (n=267)	Totaal (n=308)
	%	%
Minder dan 50 euro	10	8
50 tot 100 euro	16	14
100 tot 250 euro	13	11
250 tot 500 euro	14	12
500 tot 1.000 euro	14	12
1.000 tot 2.500 euro	16	14
2.500 tot 5.000 euro	8	7
5.000 tot 10.000 euro	5	5
10.000 tot 25.000 euro	1	1
Meer dan 25.000 euro	2	2
Weet ik niet	-	6
Wil ik niet zeggen	-	8

6.4 Geld geleend van anderen

6.4.1 Geld geleend nu of in het verleden

Circa zeven van de tien mbo-studenten geven aan in het verleden of op dit moment geld van anderen en/of een bank/financiële instelling te hebben geleend. Dit geldt voor 70 procent van de mbo'ers jonger dan 18 jaar en 68 procent van de 18-plussers.

Informele leningen komen bij mbo-studenten van 18 jaar en ouder beduidend meer voor dan formele leningen:

- 6 procent van de 18-plussers heeft weleens van een bank of andere financiële instelling geld geleend
- 65 procent geeft aan weleens van andere personen geld te hebben geleend

Ouders zijn de populairste bron om van te lenen: 41 procent van de mbo-studenten jonger dan 18 jaar en 43 procent van de 18-plussers heeft weleens van zijn ouders geld geleend.

Tabel 42: Percentage mbo'ers dat op dit moment of in het verleden geld van anderen heeft geleend (meerdere antwoorden mogelijk)

	Jonger dan 18 jaar (n=422) %	18-plussers (n=1.201) %
Vriend of vriendin (partner)	13	16
Ouder(s)	41	43
Andere familieleden (bijv. broer, zus, opa of oma, oom of tante)	18	16
Vrienden en/of vriendinnen	31	23
Klasgenoten	20	11
Kennissen	4	4
Een bank of een andere financiële instelling	n.v.t.	6
Ik leen nooit geld van anderen of van een bank/ financiële instelling	30	32

6.4.1 Geld geleend op dit moment

28 procent van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder die aan hebben gegeven ooit weleens van anderen te hebben geleend, leent op dit moment geld. Onder de mbo'ers die jonger zijn dan 18 jaar is dit 13 procent.

Dit betekent dat in totaal 19 procent van alle mbo'ers van 18 jaar en ouder op dit moment van anderen en/of een bank/financiële instelling heeft geleend:

- 13 procent van de 18-plussers heeft een informele lening
- 7 procent van de 18-plussers heeft een formele lening

Van alle mbo-studenten jonger dan 18 jaar heeft op dit moment 9 procent geld geleend van één of meer personen.

Tabel 43: Percentage mbo'ers dat *op dit moment* geld leent van anderen en/of van een bank/financiële instelling

	Jonger dan 18 jaar (n=294) %	18-plussers (n=812) %	Totaal (n=1.106) %
Ja, van één persoon	8	14	13
Ja, van meerdere personen	5	4	4
Ja, van een bank/financiële instelling	n.v.t.	7	5
Ja, van één of meerdere personen en van een bank/financiële instelling	n.v.t.	3	2
Nee	86	69	74
Weet ik niet	1	3	4

In 2011-2012 gaf 17 procent van alle mbo'ers (onder en boven de 18 jaar) aan op dat moment geld te lenen van familie, vrienden, een financiële instelling en/of van DUO. In 2015 geldt dit voor 21 procent van alle mbo'ers⁶.

6.4.2 Doel voor het geleende geld

De meeste mbo-studenten die op dit moment geld hebben geleend, lenen voor eten en drinken, lesgeld en studieboeken of andere spullen voor school.

Bijna twee van de vijf mbo-studenten die op dit moment geld hebben geleend, lenen geld voor school.

⁶ Het gaat hier om geld dat de mbo'er op dit moment leent van anderen en/of van een bank/ financiële instelling of geld dat hij leent doordat hij een rentedragende lening bij DUO heeft.

Tabel 44: Doel waarvoor geld wordt geleend (n=266)

	%
Eten en drinken (bijv. snoep en snacks)	22
Lesgeld voor school	21
Studieboeken en spullen voor school	17
Kleding of schoenen	12
Sigaretten en/of drugs	11
Mobiele telefoon	11
Uitgaan, club, discotheek, bioscoop	10
Vakantie of reizen	10
Computer, laptop, tablet	9
Auto	9
Verzorgingsartikelen (bijv. make-up, parfum en aftershave)	7
Activiteiten van school	7
Dagje uit (bijv. pretpark, strand)	6
Rijlessen	5
Hobby's of sport	5
De (terug)betaling van andere leningen	5
Brommer of scooter	4
Games	3

Leendoelen die bij 'anders' zijn gegeven, zijn: hypotheek, cadeaus, rekeningen en achterstanden/roodstand/schulden.

6.4.3 Hoogte van de informele leningen

In tabel 45 is de verdeling te zien van de bedragen die mbo-studenten op dit moment van ouders, familie, vrienden, klasgenoten en/of kennissen hebben geleend. Het geeft weer welk percentage mbo'ers een bepaald bedrag aan informele leningen heeft.

Van de mbo'ers die op dit moment geld van anderen lenen:

- Heeft 30 procent minder dan 50 euro geleend
- Heeft 28 procent tussen de 50 en 250 euro geleend
- Heeft 14 procent op dit moment 1000 euro of meer geleend

2 procent geeft aan niet te weten hoeveel hebben geleend en 4 procent wil het niet zeggen.

Tabel 45: Hoogte van de informele leningen (geleend geld van ouders, familie, vrienden, klasgenoten of kennissen)

	Zonder de mbo'ers die het niet weten/niet willen zeggen (n=194) %	Totaal (n=208) %
Minder dan 50 euro	30	28
50 tot 100 euro	13	12
100 tot 250 euro	15	14
250 tot 500 euro	14	13
500 tot 1.000 euro	14	13
1.000 tot 2.500 euro	6	5
2.500 tot 5.000 euro	4	4
5.000 tot 10.000 euro	1	1
10.000 tot 25.000 euro	1	1
Meer dan 25.000 euro	3	2
Weet ik niet	-	2
Wil ik niet zeggen	-	4

6.4.1 Bedragen aan formele leningen

In tabel 46 is de verdeling van de bedragen te zien die mbo-studenten op dit moment van een bank of financiële instelling hebben geleend. Het geeft weer welk percentage mbo'ers een bepaald bedrag aan formele leningen heeft.

Van de mbo'ers die op dit moment geld van een bank of financiële instelling lenen:

- heeft 20 procent minder dan 100 euro geleend
- heeft 36 procent 1000 euro of meer geleend
- heeft 11 procent 5000 euro of meer geleend

Slechts een klein percentage van de mbo-studenten heeft een formele lening, maar de bedragen die geleend worden van een bank of financiële instelling zijn een stuk hoger dan bij de informele leningen.

Tabel 46: Hoogte van de formele leningen (geleend geld van bank en/of financiële instelling)

	Zonder 'weet ik niet' en 'wil ik niet zeggen' (n=76) %	Totaal (n=82) %
Minder dan 50 euro	11	10
50 tot 100 euro	9	8
100 tot 250 euro	14	13
250 tot 500 euro	14	13
500 tot 1.000 euro	16	14
1.000 tot 2.500 euro	15	14
2.500 tot 5.000 euro	9	9
5.000 tot 10.000 euro	4	4
10.000 tot 25.000 euro	2	2
Meer dan 25.000 euro	6	5
Weet ik niet	-	4
Wil ik niet zeggen	-	3

6.5 Roodstand

Bijna 10 procent van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder staat vaak of altijd rood. 12 procent geeft aan soms rood te staan. Tweederde staat nooit rood.

Tabel 47: Frequentie van roodstand (n=1.194)

	%
Altijd	4
Vaak	5
Soms	12
Zelden	13
Nooit	66

Van de mbo'ers die hebben aangegeven soms tot altijd rood te staan, staat 53 procent ook op dit moment rood. Dit is 11 procent van alle mbo-studenten van 18 jaar en ouder.

In 2011-2012 gaf 8 procent van de mbo-studenten aan dat ze op dat moment rood stonden op de bank⁷.

⁷ De vraagstelling was wel anders dan de huidige vraagstelling. Ze moesten toen aangeven of ze op dat moment rood stonden bij de bank, zonder dat ze daarvoor de vraag kregen of ze weleens rood stonden.

6.5.1 Rood staan en spaargeld

Hoe minder spaargeld de mbo'ers hebben, des te vaker staan ze op dit moment rood:

- zonder spaargeld: 27 procent
- tussen de 1 en 500 euro spaargeld: 17 procent
- tussen de 500 en 1000 euro spaargeld: 9 procent
- tussen de 1000 en 5000 euro spaargeld: 5 procent
- meer dan 5000 euro spaargeld: 3 procent

6.5.2 Reden waarom men niet rood staat

Aan de mbo-studenten die aangaven dat ze nooit rood staan, hebben we gevraagd waarom ze nooit rood staan:

- 56 procent kan niet rood staan
- 22 procent zegt wel de mogelijkheid te hebben om rood te staan. Maar ondanks het feit dat het wel kan, staan zij dus nooit rood
- 22 procent geeft aan niet te weten of ze rood kunnen staan

6.5.3 Hoogte bedrag van roodstand

Eenderde van degenen die vaak tot altijd rood staan weet niet hoeveel hij/zij rood staat. Van degenen die het wel weten, staat de ene helft minder dan 500 euro rood en de andere helft meer dan 500 euro.

6.5.4 Reden voor de mogelijkheid om rood te kunnen staan

Aan de mbo-studenten die rood kunnen staan is gevraagd wat de belangrijkste reden is om rood te kunnen staan:

- Eenderde geeft aan dat het voor de zekerheid is, voor het geval ze een keertje krap zouden zitten
- Een kwart geeft aan dat ze anders niet rondkomen, ze hebben de financiële ruimte nodig
- 21 procent geeft aan dat ze er zelf niet echt over hebben nagedacht. Ze hebben er gewoonweg voor gekozen omdat de bank het aanbood

Tabel 48: Belangrijkste reden om rood te staan (n=578)

	%
Voor de zekerheid, mocht ik een keertje krap zitten	33
Anders kom ik niet rond, ik heb die financiële ruimte nodig	23
Niet over nagedacht, de bank bood het aan	21
Makkelijk/handig	8
Mijn ouders adviseerden me dat te doen	5
Vrienden adviseerden me dat te doen	2

De mbo'ers die aangeven rood te kunnen staan omdat ze de financiële ruimte nodig hebben, zijn mbo'ers die:

- geen of weinig spaargeld achter de hand hebben
- een positievere houding ten opzichte van schulden hebben (ze staan er minder afwijzend tegenover, zie paragraaf 6.8)
- een meer materialistische houding hebben

Het hangt dus sterk samen met de houding die iemand heeft ten aanzien van geldzaken en niet zozeer met 'harde' kenmerken van een persoon, zoals de opleidingsrichting, het niveau van de opleiding of zijn leeftijd.

6.6 Studieschuld

Alleen mbo'ers die voor de beroepsopleidende leerweg hebben gekozen, ontvangen vanaf hun 18^e studiefinanciering. Daarom is hier alleen naar de bol'ers gekeken.

Iets meer dan een kwart (26 procent) van de bol'ers van 18 jaar en ouder geeft aan een studieschuld te hebben bij DUO. 15 procent leent iedere maand hetzelfde bedrag en 5 procent leent onregelmatig geld. 9 procent geeft aan niet te weten of ze een studieschuld bij DUO hebben.

Tabel 49: Percentage bol-studenten van 18 jaar en ouder met een studieschuld bij DUO (n=842)

	%
Ja, ik leen iedere maand hetzelfde bedrag	15
Ja, ik leen iedere maand, maar de ene maand meer dan de andere maand	2
Ja, ik leen zo nu en dan, alleen als ik het nodig heb	3
Ik moet DUO geld terugbetalen, bijvoorbeeld voor onterecht verkregen studiefinanciering of een ov-schuld	6
Nee	65
Weet ik niet	9

6.6.1 Hoogte studieschuld

In tabel 50 is de verdeling van de bedragen die mbo'ers aan studieschuld hebben te zien. Het geeft aan welk percentage mbo'ers een bepaald bedrag aan studieschuld heeft. Van de mbo'ers met een studieschuld heeft 60 procent een studieschuld van minder dan 5000 euro.

15 procent geeft aan niet te weten hoeveel studieschuld ze hebben. Dit percentage is een stuk hoger dan bij de andere soorten schulden.

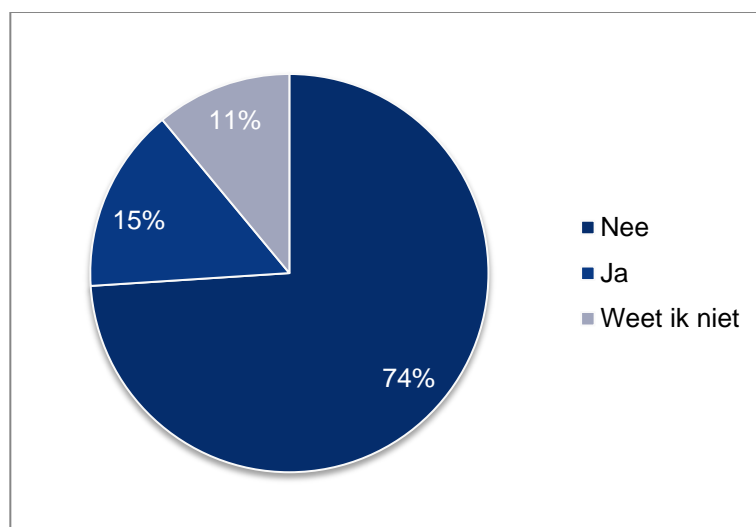
Tabel 50: Hoogte studieschuld

	Zonder de mbo'ers die het niet weten/niet willen zeggen (n=160)	Totaal (n=205)
	%	%
Minder dan 50 euro	7	5
50 tot 100 euro	4	3
100 tot 250 euro	4	3
250 tot 500 euro	14	11
500 tot 1.000 euro	12	9
1.000 tot 2.500 euro	16	12
2.500 tot 5.000 euro	20	15
5.000 tot 10.000 euro	12	9
10.000 tot 25.000 euro	9	7
Meer dan 25.000 euro	1	1
Weet ik niet	-	15
Wil ik niet zeggen	-	7

6.7 Financieel probleem

15 procent van de mbo-studenten vindt dat hij/zij een financieel probleem heeft. 11 procent geeft aan het niet te weten.

Figuur 3: Percentage mbo'ers dat financieel problemen ervaart (n=1.614)

Verschillen tussen de leeftijden

Hoe ouder de mbo-student is, hoe vaker hij/zij een financieel probleem ervaart:

- 6 procent van de mbo-studenten jonger dan 18 jaar
- 16 procent van de 18- en 19-jarigen
- 22 procent van de 20- en 21-jarigen
- 29 procent van de mbo-studenten van 22 jaar en ouder

Verschillen tussen de niveaus

Mbo-studenten van niveau 4 geven minder vaak aan dat ze een financieel probleem ervaren dan mbo-studenten van niveau 1-2 en 3: 11 tegen 21-22 procent.

6.7.1 Beleving van het financiële probleem en de schuldensituatie

Van de mbo-studenten van 18 jaar en ouder die vinden dat ze een financieel probleem hebben, heeft 75 procent een schuld. Als studenten dus zelf aangeven dat ze financiële problemen hebben, is dat een duidelijk signaal dat er waarschijnlijk echt iets aan de hand is op financieel gebied.

Tegelijkertijd is het andersom niet zo dat de mbo'ers die een schuld hebben, dat ook altijd als een financieel probleem zien: bijna de helft (48 procent) van de mbo-studenten met een schuld, vindt dat ze geen financieel probleem hebben.

Van de mbo'ers met een schuld ervaart 37 procent wel een financieel probleem. Dit percentage ligt wel veel hoger dan onder de mbo'ers zonder een schuld: 7 procent van hen vindt dat hij/zij financiële problemen heeft.

Tabel 50 laat voor mbo'ers met een bepaald type schuld zien, welk percentage van deze groep een financieel probleem ervaart. Met name studenten die rood staan vinden vaak dat ze een financieel probleem hebben: 51 procent. Dit terwijl van alle mbo'ers van 18 jaar en ouder een veel lager percentage, 18 procent, een financieel probleem ervaart.

Ondanks de hogere bedragen die worden geleend, vinden mbo-studenten met een lening bij een bank of financiële instelling minder vaak dat ze een financieel probleem hebben dan mbo-studenten met een informele lening: 33 procent tegen 40 procent van de mbo'ers die bij vrienden lenen. Hiervoor zijn verschillende verklaringen mogelijk. Allereerst kunnen studenten met een hypotheek die hebben benoemd bij 'geld geleend van bank'. Dit ziet men als een lening om een bepaalde financiering rond te krijgen, die niet erg hoeft te zijn als iemand de rente en aflossing kan betalen. Daarnaast is het mogelijk dat een lening bij een bank relatief vaak niet 'het laatste redmiddel' is als iemand ernstige financiële tekorten heeft, maar sluit iemand eerder een lening af bij een bank om een bepaalde grotere aankoop te kunnen financieren. Omdat een bank niet zomaar een lening verstrekt, zal de financiële situatie van zo'n student zodanig zijn dat de bank er vertrouwen in heeft dat rente en aflossing worden betaald.

Tabel 51: Percentage mbo'ers van 18 jaar en ouder dat een financieel probleem ervaart, naar aanwezigheid van een bepaald type schuld

	Wel	Niet	Weet ik niet
	%	%	%
Iets op afbetaling gekocht (n=37)*	49	41	11
Betalingsachterstanden (n=306)	41	41	18
Geld geleend van één of meerdere personen (n=170)	40	48	12
Geld geleend van een bank of financiële instelling (n=82)	33	51	16
Roodstand (n=129)	51	35	14
Eén van bovengenoemde schulden (n=443)	37	48	16
Studieschuld (n=278)	32	55	13
Totaal van alle 18-plussers (n=1.194)	18	70	12

*het aantal waarnemingen is bij deze groep te beperkt om een betrouwbare uitspraak over deze groep te kunnen doen

Studenten die geen bijbaan en geen stage/werkplek hebben (zie paragraaf 2.4.2), hebben niet vaker een schuld dan studenten die wel een bijbaan en/of stage hebben. Ze vinden echter wel vaker dat ze een financieel probleem hebben:

- 21 procent van de mbo'ers zonder bijbaan en stage/werkplek
- 14 procent van de mbo'ers met bijbaan en/of stage/werkplek

6.8 De beleving van de eigen schulden

Meer dan de helft van de mbo-studenten die op dit moment een schuld of studieschuld heeft, ervaart die schuld(en) als een last. Vooral mbo-studenten met een betalingsachterstand ervaren hun schuld(en) als een last: 65 procent tegen 55 procent gemiddeld.

Tabel 52: Stellingen over hoe leningen en schulden worden ervaren

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, Niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %
Ik maak me druk of ik mijn schuld(en) kan afbetalen (n=468)	18	20	23	24	14
Ik had liever minder geleend (n=429)	13	19	28	25	16
Ik ervaar mijn schuld(en) als een last (n=466)	9	9	27	33	22

Verschillen tussen leeftijden

Naarmate de mbo-studenten ouder worden, hadden ze liever minder geleend. Mbo-studenten van 22 jaar en ouder geven dit significant vaker aan dan mbo-studenten van 18 en 19 jaar: 45 tegen 35 procent. Dit komt waarschijnlijk doordat de schulden op latere leeftijd hoger zijn en de consequenties van de schulden evenredig ernstiger.

Tabel 53: Percentage mbo'ers met schulden dat het eens is met onderstaande stellingen, naar leeftijd

	18 of 19 jaar %	20 of 21 jaar %	22 jaar en ouder %	Totaal %
Ik maak me druk of ik mijn schuld(en) kan afbetalen	39*	33*	44*	39
Ik had liever minder geleend	35	41	45	41
Ik ervaar mijn schuld(en) als een last	52*	55*	57*	55

*Deze percentages wijken niet significant van elkaar af

6.8.1 De beleving van schulden bij verschillen type schulden

Vooral mbo-studenten van 18 jaar en ouder die iets op afbetaling hebben gekocht, een betalingsachterstand hebben en rood staan maken zich druk of ze hun schuld(en) wel kunnen afbetalen (zie tabel 54).

Tabel 54: Percentage mbo-studenten met een schuld dat het eens is met de stelling 'Ik maak me druk of ik mijn schuld(en) kan afbetalen', naar type schuld

	%
Iets op afbetaling gekocht (n=35)*	49
Betalingsachterstanden (n=276)	46
Geld geleend van één of meerdere personen (n=156)	41
Geld geleend van een bank of financiële instelling (n=77)*	38
Roodstand (n=124)	45
Studieschuld (n=263)	41
Totaal	39

*het aantal waarnemingen is bij deze groep te beperkt om een betrouwbare uitspraak over deze groep te kunnen doen

Vooraf mbo-studenten van 18 jaar en ouder die iets op afbetaling hebben gekocht, geld hebben geleend van één of meer personen en rood staan hadden liever minder geleend (zie tabel 55).

Tabel 55: Percentage mbo-studenten met een bepaalde schuld dat het eens is met de stelling 'ik had liever minder geleend'

	%
Iets op afbetaling gekocht (n=33)*	52
Betalingsachterstanden (n=251)	43
Geld geleend van één of meer personen (n=153)	46
Geld geleend van een bank of financiële instelling (n=78)*	51
Roodstand (n=118)	53
Studieschuld (n=242)	44
Totaal	41

*het aantal waarnemingen is bij deze groep te beperkt om een betrouwbare uitspraak over deze groep te kunnen doen

Vooral mbo-studenten van 18 jaar en ouder die iets op afbetaling hebben gekocht, een betalingsachterstand hebben of die geld geleend hebben van anderen, ervaren de schuld(en) als een last (zie tabel 56).

Tabel 56: Percentage mbo-studenten met een bepaalde schuld dat het eens is met de stelling 'ik ervaar mijn schuld(en) als een last', naar soort schuld

	%
Iets op afbetaling gekocht (n=34)*	62
Betalingsachterstanden (n=274)	65
Geld geleend van één of meerdere personen (n=158)	59
Geld geleend van een bank of financiële instelling (n=75)*	51
Roodstand (n=119)	57
Studieschuld (n=255)	55
Totaal	55

*het aantal waarnemingen is bij deze groep te beperkt om een betrouwbare uitspraak over deze groep te kunnen doen

6.9 Verschil tussen inkomsten en uitgaven

In hoofdstuk 1 en 2 zijn de totale inkomsten en uitgaven van de mbo'ers berekend. Daarmee hebben we een zo goed mogelijk beeld proberen te geven van de inkomenssituatie en het bestedingspatroon van de mbo-student. We kunnen echter niet garanderen dat hiermee al het geld dat een student te besteden heeft, in kaart is gebracht. Zo kan een student bijvoorbeeld geld voor zijn verjaardag hebben gekregen, iets waar wij niet naar hebben gevraagd. Datzelfde geldt voor de uitgaven. We hebben naar zoveel mogelijke soorten uitgaven gevraagd, maar toch is het mogelijk dat we niet alle uitgaven hebben meegenomen. Zo zijn er bijvoorbeeld grote aankopen die onregelmatig voorkomen, zoals een laptop. Dat zijn uitgaven die de studenten mogelijk niet genoemd hebben en waar ze geen bedrag voor hebben aangegeven. Of er zijn uitgaven die heel specifiek voor een bepaalde student gelden, zoals bijzondere medicijnen. Dat kan de student mogelijk zijn vergeten op te geven bij 'andere uitgaven'. Om deze reden kunnen we niet zomaar de uitgaven van de inkomsten van een student aftrekken en aangeven dat de gemiddelde mbo'er per maand een bepaald bedrag overhoudt of tekortkomt.

Het is echter wel interessant om te zien of er daadwerkelijk verschil zit in het saldo van inkomsten en uitgaven tussen studenten met en zonder schulden. Dit blijkt inderdaad het geval.

Gemiddeld genomen heeft de mbo'er een positief saldo: de gemiddelde inkomsten zijn groter dan de gemiddelde uitgaven. Bij studenten met een schuld is het saldo negatief, terwijl het saldo bij studenten zonder schuld positief is. Bij de volgende groepen studenten is het verschil tussen inkomsten en uitgaven negatief:

- Mbo'ers met een betalingsachterstand
- Mbo'ers die rood staan
- Mbo'ers die zelf vinden dat ze een financieel probleem hebben

Bij bol-studenten met een studieschuld verschilt het saldo van inkomsten en uitgaven niet van dat van bol-studenten zonder studieschuld.

6.10 Houding ten aanzien van lenen

Aan alle mbo-studenten, zowel aan degenen met als aan degenen zonder schulden, is gevraagd hoe zij tegen lenen aankijken.

Over het algemeen is de houding van mbo'ers ten aanzien van lenen negatief:

- Driekwart vindt geld lenen niet goed als reden om zo meer van het leven te kunnen genieten
- 69 procent vindt het geen goed idee om nu iets te hebben en er later pas voor te betalen
- Bijna 80 procent houdt er niet van om geld te lenen

Een overgrote meerderheid, 86 procent, geeft aan dat ze geleend geld meteen terug wil betalen.

Tabel 57: Stellingen over de houding t.o.v. lenen (n=1.678)

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, Niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %
Geld lenen is goed. Want daardoor kan ik meer van het leven genieten	43	33	16	6	1
Het is een goed idee om nu iets te hebben en er later pas voor te betalen	37	32	21	7	3
Als ik geld geleend heb, betaal ik dit zo snel mogelijk terug	2	3	8	32	54
Ik houd er niet van om geld te lenen	4	4	13	29	50

Verschillen tussen leeftijden

Mbo-studenten die ouder zijn dan 22 jaar hebben een positievere houding ten opzichte van schulden dan jongere mbo-studenten (zie tabel 58). 13 procent van de mbo'ers van 22 jaar en ouder geeft aan geld lenen goed te vinden, omdat ze daarmee meer van het leven kunnen genieten, tegen 6 procent van de 18- en 19-jarigen. Ook geven zij minder vaak aan dat ze geld dat ze geleend hebben zo snel mogelijk terug willen betalen: 78 procent tegen 87 procent van de 18- en 19-jarigen.

Tabel 58: Houding ten opzichte van schulden, naar leeftijd (n=1.679)

	Jonger dan 18 jaar %	18-19 jaar %	20-21 jaar %	22 jaar en ouder %
Geld lenen is goed. Want daardoor kan ik meer van het leven genieten.	5	6	7	13
Het is een goed idee om nu iets te hebben en er later pas voor te betalen.	9	10	8	14
Als ik geld geleend heb, betaal ik dit zo snel mogelijk terug.	91	87	86	78
Ik houd er niet van om geld te lenen	84	78	80	72

Verschillen tussen de geslachten

Mannen hebben een positievere houding ten opzichte van schulden dan vrouwen (zie tabel 59). Driekwart van de mannen geeft aan er niet van te houden om geld te lenen, tegen 84 procent van de vrouwen.

Tabel 59: Houding ten opzichte van schulden, naar geslacht (n=1.678)

	Man %	Vrouw %
Geld lenen is goed. Want daardoor kan ik meer van het leven genieten.	9	6
Het is een goed idee om nu iets te hebben en er later pas voor te betalen.	12	7
Als ik geld geleend heb, betaal ik dit zo snel mogelijk terug.	83	90
Ik houd er niet van om geld te lenen	74	84

Verschillen tussen de niveaus

Over het algemeen hebben mbo-studenten van niveau 3 een positievere houding ten opzichte van schulden dan studenten van niveau 4: 88 procent van de mbo-studenten op niveau 4 geeft aan geleend geld zo snel mogelijk terug te betalen, tegen 84 procent van niveau 3.

Tabel 60: Houding ten opzichte van schulden, naar niveau (n=1.678)

	Niveau 1-2 %	Niveau 3 %	Niveau 4 %
Geld lenen is goed. Want daardoor kan ik meer van het leven genieten.	11	5	6
Het is een goed idee om nu iets te hebben en er later pas voor te betalen.	13	9	9
Als ik geld geleend heb, betaal ik dit zo snel mogelijk terug.	85	84	88
Ik houd er niet van om geld te lenen	77	77	82

Verschillen tussen mbo'ers met en zonder schulden

In tabel 61 zijn de verschillen in houding ten aanzien van lenen weergegeven tussen mbo-studenten van 18 jaar en ouder met een schuld en zonder schuld. Mbo'ers die een schuld hebben, staan positievere tegenover lenen dan mbo'ers die geen schuld hebben. Er zijn twee mogelijke verklaringen voor deze verschillen. Aan de ene kant kan het zo zijn dat mbo-studenten die een positievere houding hebben ten opzichte van lenen, sneller een lening aangaan en daardoor schulden hebben. Aan de andere kant kan het echter ook zo zijn dat mbo-studenten die een schuld hebben, positiever tegen lenen aankijken omdat ze zelf in die situatie zitten. Mensen vinden het namelijk belangrijk om consistent te zijn: hun gedrag en hun overtuigingen moeten met elkaar overeen komen. Als je een schuld hebt, maar je vindt het eigenlijk niet goed om schulden te maken, dan kan dit een intern conflict opleveren. Dit conflict kan gemakkelijk opgelost worden door de overtuigingen aan te passen zodat ze beter overeenkomen met het gedrag.

Tabel 61: Houding ten opzichte van schulden, naar schuldsituatie (n=1.208)

	Wel een schuld %	Geen schuld %
Geld lenen is goed. Want daardoor kan ik meer van het leven genieten.	14	4
Het is een goed idee om nu iets te hebben en er later pas voor te betalen.	19	6
Als ik geld geleend heb, betaal ik dit zo snel mogelijk terug.	79	88
Ik houd er niet van om geld te lenen	66	83

Bijlage 1 – Nibud competenties

Het Nibud heeft als missie de financiële zelfredzaamheid van huishoudens, ook die van jongvolwassenen (zoals mbo-studenten), te vergroten.

Hieronder staat beschreven wat het Nibud onder financiële zelfredzaamheid verstaat en over welke vaardigheden iemand zou moeten beschikken om financieel zelfredzaam te kunnen zijn.

Financiële zelfredzaamheid

Mensen zijn financieel zelfredzaam als ze zodanig weloverwogen keuzes maken dat hun financiën, zowel op de korte als op de lange termijn, in balans zijn.

Competenties voor financiële zelfredzaamheid

Om financieel zelfredzaam te kunnen zijn, moet iemand over bepaalde vaardigheden beschikken. Het Nibud heeft vijf competenties opgesteld waarmee de financiële zelfredzaamheid getoetst kan worden.

1. *In kaart brengen*
De consument beschikt over een financieel overzicht dat inzicht geeft in de mogelijkheden om de financiën in balans te houden.
2. *Verantwoord besteden*
De consument besteedt zijn inkomsten zodanig dat de huishoudfinanciën op de korte termijn in balans zijn.
3. *Vooruit kijken*
De consument realiseert zich dat wensen en gebeurtenissen op de middellange en de lange termijn financiële gevolgen hebben en stemt zijn huidige bestedingen daarop af.
4. *Bewust financiële producten kiezen*
De consument kiest financiële producten op basis van budgettaire overwegingen en passend bij zijn/haar persoon en de persoonlijke huishoudsituatie.
5. *Over voldoende kennis beschikken.*
De consument beschikt over alle relevante kennis om de huishoudfinanciën op de korte, middellange en de lange termijn in balans te brengen en te houden.

Bijlage 2 – Onderzoeksverantwoording

Doelgroep

Mbo'ers tot 30 jaar, zowel studenten bbl (beroepsbegeleidende leerweg) als studenten bol (beroepsopleidende leerweg).

Netto steekproef

- 1.678 respondenten
- De netto steekproef is representatief voor voltijds mbo-studenten in de leeftijd van 15 tot en met 30 jaar in Nederland. Het onderzoek is representatief qua leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (niveau 1-2/niveau 3/niveau 4)

Werving respondenten

De respondenten die hebben deelgenomen aan dit onderzoek zijn afkomstig uit de consumentenpanels van SSI (www.surveysampling.com).

Veldwerkperiode

8 december 2014 tot en met 5 januari 2015

Achtergrondkenmerken

Bij de vragen is gekeken naar de samenhang met de volgende achtergrondkenmerken:

- Geslacht
- Leeftijd: jonger dan 18 jaar, 18 en 19 jaar, 20 en 21 jaar, 22 jaar en ouder (tot 30 jaar)
- Niveau: mbo-opleiding op niveau 1-2, niveau 3 of niveau 4
- Opleidingsrichting: bbl (beroepsbegeleidende leerweg) of bol (beroepsopleidende leerweg)
- Woonsituatie: thuiswonenden en uitwonenden. Uitwonende studenten kunnen studenten zijn die op zichzelf wonen op kamers (met anderen) of in een appartement/huis of samenwonen met een hun partner.

Bijlage 3 – Achtergrondkenmerken

Tabel 62 beschrijft de steekproef zoals deze er ongewogen uitziet; hij wordt hierbij vergeleken met de verdeling van mbo-studenten tot 30 jaar in heel Nederland. Op basis van deze gegevens heeft de weging plaatsgevonden.

Tabel 62: Achtergrondkenmerken (n=1.678)

		Ongewogen steekproef	Aantal mbo'ers in Nederland
		%	%
Geslacht	Man	40	53
	Vrouw	60	47
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	24	27
	18-19 jaar	33	37
	20-21 jaar	20	20
	22 jaar en ouder	23	16
Niveau	Niveau 1-2	16	27
	Niveau 3	21	29
	Niveau 4	63	44
Leerweg	Bol	73	81
	Bbl	26	19
Aantal mbo'ers in Nederland			455.144

*Deze percentages wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

Tabel 63 beschrijft de verdeling van achtergrondkenmerken voor de groep van bol'ers en bbl'ers, nadat de dataset is gewogen.

Tabel 63: De verdeling van achtergrondkenmerken, naar leerweg

		Bol (n=1.171) %	Bbl (n=480) %
Geslacht	Man	49	60
	Vrouw	51	40
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	28*	25*
	18-19 jaar	40	30
	20-21 jaar	20*	20*
	22 jaar en ouder	13	26
Niveau	Niveau 1-2	25	31
	Niveau 3	26	39
	Niveau 4	49	30

*Deze percentages wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

Tabel 64 beschrijft welke leeftijden de studenten hebben op de verschillende niveaus.

Tabel 64: Verdeling van de leeftijd, naar niveau (n=1.678)

		Niveau 1-2	Niveau 3	Niveau 4
		%	%	%
Leeftijd	Jonger dan 18 jaar	33	24	25*
	18-19 jaar	39*	34*	38*
	20-21 jaar	16	23*	20*
	22 jaar en ouder	12	20	17*

*Deze percentages wijken niet significant van elkaar af binnen dit kenmerk

Bijlage 4 – Uitgavenposten

Hieronder staan de uitgavenposten waarvan de studenten moesten aangeven óf zij hier geld aan uitgeven en zo ja, hoeveel. De vetgedrukte kopjes zijn de uitgavencategorieën, waar de verschillende individuele uitgavenposten onder vallen.

Woonlasten

Huur, inclusief gas, water en elektra

Boodschappen

Abonnement voor televisie en/of internet

Inboedelverzekering

Verzekeringen

Zorgverzekering

Aansprakelijkheidsverzekering

Verzekering voor de telefoon

Reisverzekering

Mobiele telefoon

Eten en drinken

Drinken, snoep en snacks tussendoor

(bijv. gekocht in de kantine of supermarkt tijdens schooltijd, niet de dagelijkse boodschappen)

Alcohol in de supermarkt (niet tijdens het uitgaan)

Uiterlijk

Kleding en schoenen

Accessoires (sieraden, riem, sjaals et cetera)

Verzorgingsartikelen (gel, make-up, shampoo, parfum/aftershave, scheerschuim et cetera)

Kapper

Contributies en abonnementen

Contributies (bijv. sportschool, sportclub, toneel, muziek)

Abonnementen

(bijv. op Spotify, online game, tijdschriften, krant)

Goede doelen

Vrije tijd

Uitgaan/stappen (café, club, discotheek, bioscoop et cetera)

Uit eten (naar snackbar, restaurants of eetcafés)

Recreatie (dagje weg, zwembad, pretpark, dierentuin et cetera)

Vakantie

Hobby's

Vervoer

Openbaar vervoer (trein, bus, tram, metro)

Brandstof (auto, scooter of brommer)

Onderhoudskosten (scooter, auto, fiets)

Verzekering voor vervoersmiddel (scooter, auto, fiets)

Boetes (bijv. verkeersboetes of zwartrijden)

Rijlessen

Overige uitgaven

Cadeaus

Kleine gadgets en accessoires (bijv. telefoonhoesje, spullen voor op kamer)

Games, apps en computeraccessoires

Boeken (geen studieboeken) en losse tijdschriften

Sigaretten, shag en/of drugs

Loterijen, krasloten, speel- en gokautomaten

Andere niet genoemde uitgaven

Bijlage 5 – Regressie analyses

Hieronder is beschreven welke variabelen zijn meegenomen in de regressie analyses. Daarnaast zijn de uitkomsten van de regressie analyses weergegeven.

Toelichting variabelen

Tabel 65: Afhankelijke variabelen

Variabele		Antwoordcategorieën
Uitgaven	De hoogte van de uitgaven (gemiddeld per maand)	Continue variabele
Rondkomen	Hoe goed men kan rondkomen	Heel moeilijk (1) – Heel makkelijk (5)
Geld tekort	Frequentie waarmee men geld tekortkomt	Nooit (1) – Altijd (5)
Schuld (zonder studieschuld)	Eén of meer schulden: een aankoop op afbetaling, een informele lening (bij ouders, familie of vrienden), een formele lening (bij een financiële instelling), betalingsachterstanden en/of roodstand	Nee (0) – Ja (1)
Studieschuld	Het hebben van een studieschuld bij DUO	Nee (0) – Ja (1)

Tabel 66: Onafhankelijke variabelen

Variabele		Antwoordcategorieën
Niveau	Het niveau van de mbo-opleiding	Niveau 1-2 (1) Niveau 3 (2) Niveau 4 (3)
Bol	De leerweg waarin men de opleiding volgt	bbl (0) bol (1)
Leeftijd	Leeftijd	Continue variabele
Man	Geslacht	Vrouw (0) Man (1)
Uitwonend	Woonsituatie	Thuiswonend (0) Uitwonend (1)
Geld ouders	Of men periodiek een financiële bijdrage van de ouders ontvangt	Geen bijdrage ouders (0) Wel bijdrage ouders (1)

Dum_adminbewaar^	Wat doe jij met je belangrijke papieren? - Ik bewaar alles, maar het is niet geordend	Nee (0) Ja (1)
Dum_adminnooit^	Wat doe jij met je belangrijke papieren? - Weet ik niet, ik doe er nooit wat mee	Nee (0) Ja (1)
Dum_adminouders^	Wat doe jij met je belangrijke papieren? - Mijn ouders bewaren mijn belangrijke papieren voor mij	Nee (0) Ja (1)
Inkomen (ln)	De totale inkomsten per maand afkomstig van: geld van ouders, (bij)baan, geld van ouders, studiefinanciering, zorgtoeslag en overige inkomsten	Het inkomen zelf is een continue variabele. Van dit inkomen is de natuurlijke logaritme genomen.
Spaargeld	Hoogte van het spaargeld	Categorische variabele
Frequentie saldo checken	Frequentie waarmee men zijn banksaldo bekijkt	Minimaal 1x per dag (1) Een paar keer per week (2) Minimaal 1x per week (3) Minimaal 1x per 2 weken (4) Minimaal 1x per maand (5) Minder dan 1x per maand (6) Zelden of nooit (7)
Houding t.a.v. schulden ($\alpha = 0,651$)	<ul style="list-style-type: none"> - Geld lenen is goed. Want daardoor kan ik meer van het leven genieten - Het is een goed idee om nu iets te hebben en er later pas voor te betalen - Als ik geld geleend heb, betaal ik dit zo snel mogelijk terug - Ik houd er niet van om geld te lenen 	Helemaal oneens (1) – Helemaal eens (5)
Materialisme ($\alpha = 0,749$)	<ul style="list-style-type: none"> - Ik bewonder mensen die dure huizen, auto's en kleren hebben - Ik houd van veel luxe in mijn leven - Ik zou gelukkiger zijn als ik meer dingen zou kunnen kopen 	Helemaal oneens (1) – Helemaal eens (5)
Impulsiviteit ($\alpha = 0,788$)	<ul style="list-style-type: none"> - Ik koop vaak dingen spontaan - Ik koop alleen spullen die ik echt nodig heb - Ik koop vaak dingen zonder er 	Helemaal oneens (1) – Helemaal eens (5)

van tevoren over na te denken
 - Als ik geld heb, geef ik het
 direct uit
 - Ik vind het moeilijk om te sparen
 - Ik kom vaak in de verleiding om
 dingen te kopen

^ Referentiecategorie: Ik ruim alles geordend op (in een map, ordner, etc.)

Resultaten

Hieronder staan achtereenvolgens de uitkomsten van de regressies voor:

- De hoogte van de uitgaven
- De mate van rondkomen
- Frequentie van geld tekort
- De kans op een schuld
- De kans op een studieschuld

Tabel 67: Lineaire regressie met de hoogte van de uitgaven als afhankelijke variabele (n=682)

Variabele	B		S.E.	β
Constante	-1110,062		183,399	
Niveau	-24,170		19,995	-,037
Bol	5,236		35,479	,004
Leeftijd	28,134	***	7,679	,141
Man	49,254		31,797	,047
Uitwonend	458,568	***	43,961	,365
Geld ouders	-49,295		34,879	-,046
Dum_adminbewaar	-54,931		35,426	-,048
Dum_adminnooit	-171,694	*	78,327	-,067
Dum_adminouders	-80,938		50,392	-,051
Inkomen (ln)	125,833	***	17,982	,260
Spaargeld	4,035		6,634	,020
Frequentie saldo checken	-10,022		9,839	-,032
Houding tov schulden	29,192		23,969	,037
Materialisme	67,748	***	18,296	,118
Impulsiviteit	36,108		21,068	,057
<i>Adjusted R²</i>	<i>,420</i>			
<i>F</i>	<i>33,924</i>			

Tabel 68: Lineaire regressie met mate van rondkomen als afhankelijke variabele (n=1.146)

	B		S.E.	β
Constante	3,746		,306	
Niveau	,066	*	,034	,052
Bol	,044		,059	,019
Leeftijd	-,071	***	,013	-,178
Man	,099		,055	,047
Uitwonend	-,304	***	,074	-,121
Geld ouders	,163	**	,059	,074
Dum_adminbewaar	-,019		,062	-,008
Dum_adminnooit	-,124		,110	-,030
Dum_adminouders	,126		,084	,041
Inkomen (ln)	,112	***	,029	,120
Spaargeld	,151	***	,011	,369
Frequentie saldo checken	-,007		,016	-,012
Houding t.o.v. schulden	-,029		,040	-,019
Materialisme	-,032		,031	-,027
Impulsiviteit	-,154	***	,037	-,117
<i>Adjusted R²</i>	,290			
<i>F</i>	32,344			

Tabel 69: Lineaire regressie met frequentie van geld tekort als afhankelijke variabele (n=1.146)

	B		S.E.	β
Constante	1,713		,318	
Niveau	-,049		,035	-,037
Bol	-,183	**	,061	-,077
Leeftijd	,044	**	,013	,105
Man	-,083		,057	-,039
Uitwonend	,140		,077	,054
Geld ouders	,004		,061	,002
Dum_adminbewaar	,028		,064	,012
Dum_adminnooit	,130		,114	,030
Dum_adminouders	,030		,087	,009
Inkomen (ln)	-,051		,030	-,053
Spaargeld	-,157	***	,012	-,372
Frequentie saldo checken	-,003		,017	-,004
Houding t.o.v. schulden	,042		,041	,027
Materialisme	,081	*	,032	,067
Impulsiviteit	,318	***	,038	,232
<i>Adjusted R²</i>	,286			
<i>F</i>	31,537			

Tabel 70: Logistische regressie met schuld als afhankelijke variabele (n=904)

Variabele	B		S.E.	Exp(B)
Constante	-7,552		1,117	,876
Niveau	-,132		,105	1,382
Bol	,323		,190	1,195
Leeftijd	,178	***	,041	1,069
Man	,067		,170	2,107
Uitwonend	,745	***	,194	,692
Geld ouders	-,369	*	,171	1,448
Dum_adminbewaar	,370	*	,184	1,283
Dum_adminnooit	,249		,338	,837
Dum_adminouders	-,178		,317	1,215
Inkomen (ln)	,195		,101	,786
Spaargeld	-,240	***	,035	1,061
Frequentie saldo checken	,059		,053	2,275
Houding tov schulden	,822	***	,124	1,199
Materialisme	,181		,099	1,276
Impulsiviteit	,244	*	,120	,876
<i>Nagelkerke R²</i>	<i>,347</i>			
<i>Chi-squared for model</i>	<i>255,554</i>			

Tabel 71: Logistische regressie met studieschuld als onafhankelijke variabele (n=822)

Variabele	B		S.E.	Exp(B)
Constante	-7,445		1,245	,001
Niveau	,072		,115	1,074
Bol	,461	*	,214	1,586
Leeftijd	,146	***	,041	1,158
Man	,104		,187	1,109
Uitwonend	,584	**	,209	1,794
Geld ouders	,107		,189	1,113
Dum_adminbewaar	,404	*	,202	1,498
Dum_adminnooit	,950	**	,367	2,585
Dum_adminouders	,122		,343	1,130
Inkomen (ln)	,260	*	,120	1,297
Spaargeld	-,107	**	,038	,898
Frequentie saldo checken	-,017		,059	,984
Houding tov schulden	1,088	***	,137	2,969
Materialisme	-,091		,111	,913
Impulsiviteit	-,184		,133	,832
<i>Nagelkerke R²</i>	,266			
<i>Chi-squared for model</i>	159,389			